

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI

FILOLOŠKI FAKULTET

ODSJEK ZA NJEMAČKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

MASTER RAD

**„Uloga interdisciplinarnosti u nastavi njemačkog jezika
u srednjim školama u Republici Srpskoj“**

Mentor: Prof. Dr Sanja Radanović

Student: Vanja Arsović

Banja Luka, mart 2020.

UNIVERSITY OF BANJA LUKA

FACULTY OF PHILOLOGY

GERMAN LANGUAGE AND LITERATURE

MASTER'S THESIS

**“The role of interdisciplinarity in German language classes
in Republika Srpska's middle schools”**

Mentor: Prof. Dr Sanja Radanović

Student: Vanja Arsović

Banja Luka, March 2020

Mentor: Prof. Dr Sanja Radanović

Naslov master rada: „Uloga interdisciplinarnosti u nastavi njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj“

Sažetak:

Svijet se konstantno mijenja, a zajedno s njim i njegove potrebe. Da bi neko bio uspješan, više nije dovoljno da bude stručan u samo jednoj izolovanoj oblasti. Danas uspijevaju oni koji su svestrani, kreativni, sposobni za multitasking i kritičko razmišljanje. Kada je u pitanju sticanje ovih vještina u učionici, jedan od najefektivnijih pristupa jeste interdisciplinarno učenje. Ovaj rad baviće se upravo analizom interdisciplinarnosti u nastavi, njenim ciljevima, prednostima, manama i strategijama, a potom i utvrditi njenu ulogu na časovima njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj.

Ključne riječi: *interdisciplinarnost, interdisciplinarna nastava, nastava njemačkog jezika, srednje škole, Republika Srpska*

Naučna oblast: Humanističke nauke

Naučno polje: Jezici i književnost

Klasifikaciona oznaka: 811.112.2

Tip odabrane licence Kreativne zajednice: CCBY

Mentor: Prof. Dr Sanja Radanović

Thesis title: "The role of interdisciplinarity in German language classes in Republika Srpska's middle schools"

Summary:

The world we live in is a subject of constant change, as are its needs. It is no longer enough to be an expert in one isolated discipline. Nowadays individuals prosper who are fluent in several, creative, able to multitask and think critically. When it comes to nurturing those skills in the classroom, interdisciplinary studies are one of the most effective approaches. This work will be an analysis of interdisciplinarity and interdisciplinary teaching, their goals, advantages, disadvantages, and strategies, as well as the role they play in German language classes in Republika Srpska's middle schools.

Keywords: *interdisciplinarity, interdisciplinary teaching, German language classes, middle schools, Republika Srpska*

Branch of science: Humanities

Science field: Languages and literature

Classification mark: 811.112.2

Creative Commons License type: CCBY

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Interdisciplinarnost i interdisciplinarno učenje	4
2.1. Definicija interdisciplinarnosti	4
2.2. Interdisciplinarno učenje i interdisciplinarna nastava	5
2.2.1. Šta je interdisciplinarna nastava?	5
2.2.2. Karakteristike interdisciplinarne nastave	6
2.2.3. Ciljevi interdisciplinarne nastave	7
2.2.4. Prednosti interdisciplinarne nastave	8
2.2.5. Nedostaci interdisciplinarne nastave	10
3. Pojam metodike i njeno mjesto u sistemu nauka	12
3.1. Definicija i predmet proučavanja metodike	12
3.2. Mjesto metodike u sistemu nauka	13
4. Odnos metodike i drugih nauka.....	15
4.1. Kako je metodika povezana sa ostalim naukama?	15
4.2. Odnos pedagogija – didaktika – metodika	16
4.3. Metodika i psihologija	17
4.3.1. Edukacijska psihologija	17
4.3.2. Psihologija obrazovanja i vaspitanja	17
4.3.3. Eksperimentalna pedagogija i psihologija	18
4.4. Metodika i ekonomija	19
4.5. Metodika i sociologija	20
4.6. Metodika i ostale nauke	21
4.7. Povezanost metodike nastave njemačkog jezika s drugim naukama	22

5. Metodologija istraživačkog rada	25
5.1. Problem i predmet istraživanja	25
5.2. Cilj i zadatak istraživanja	25
5.3. Hipoteze	26
5.4. Metode i tehnike istraživanja	27
5.5. Organizacija i tok istraživačkog rada	27
6. Udžbenici za njemački jezik u srednjim školama u Republici Srpskoj	29
6.1. Izbor udžbenika	29
6.2. „Menschen“	30
6.3. „deutsch.com“	31
7. Interdisciplinarnost u udžbenicima	32
7.1. Lingvokulturologija	32
7.1.1. Geografija	33
7.1.2. Kulturna istorija	36
7.1.3. Istorija	37
7.1.4. Politika	38
7.1.5. Umjetnost	38
7.1.6. Sport	39
7.1.7. Prirodne nauke	40
7.1.8. Etnologija	40
7.2. Psihologija	42
7.3. Sociologija	44
7.4. Književnost	45
7.5. Drugi strani jezici	46
8. Diskusija	48

9. Zaključak	52
Popis literature	54

1. Uvod

Živimo u svijetu koji je kompleksan i dinamičan, u svijetu čija su osnova globalizacija i neprekidna razmjena informacija. Čovjek novog doba je istovremeno njegov kreator i njegov proizvod. Više nije dovoljno biti ekspert za samo jednu oblast, ma koliko bogato i temeljno nečije znanje bilo. Došlo je vrijeme onih koji su vješti na više različitih frontova, uvijek u pokretu i sposobni za multitasking. Cijene se svestranost, kreativnost i improvizacijske vještine, te mogućnost brzog kritičkog razmišljanja.

Ovo je ujedno idealna vizija čovjeka, a time i cilj njegovog obrazovanja u pogledu cjelokupne nastave, počevši od prirodnih nauka, preko istorije, geografije, demokratije, do muzičkog i likovnog vaspitanja i, naposljetku, stranih jezika.

Kako bi se cilj postigao i takva ličnost oblikovala već u školskoj klupi, jedan od najefikasnijih pristupa jeste interdisciplinarna nastava.

Naime, zadatak škole nije samo da obrazuje i vaspita, već i da nas pripremi za život u svakom smislu te riječi. U školama u kojima je i dalje zastupljena predmetna nastava, gdje spadaju i škole u Republici Srpskoj i mnoge druge, ne postoji realna slika života. U stvarnosti se ne susrećemo sa pojavama i situacijama izolovano, pri čemu svaka traje četrdeset i pet minuta sa pauzom, već se one dešavaju istovremeno. Tada mi moramo koristiti sve resurse iz svih oblasti koje su nam na raspolaganju kako bismo došli do rješenja. U procesu predmetne nastave, gdje se četrdeset i pet minuta rade matematički problemi, četrdeset i pet minuta gramatički zadaci, četrdeset i pet minuta nešto treće i tako dalje, učenike je teško pripremiti za ono što će im zapravo biti potrebno.

Stoga i britanski filozof Lajonel Elvin (Lionel Elvin, 1997: 29) koristi analogiju da opiše probleme koji postoje u standardnom školskom danu: „Kada idete u šetnju, priroda vas u prvih četrdeset i pet minuta neće suočiti samo s cvijećem, a u sljedećih četrdeset i pet samo sa životinjama.“

Tu na scenu stupa interdisciplinarna nastava, namećući se kao moguće rješenje.

Iz ove hipoteze proizlaze i brojna pitanja. Šta je uopšte interdisciplinarna nastava, odnosno interdisciplinarno podučavanje? Kako se ono primjenjuje? Koje su prednosti, koje mane takvog pristupa? Šta je to interdisciplinarnost sama po sebi? I, nama najvažnije od svega, kakva je njena uloga u nastavi njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj?

Za sve narode bivše Jugoslavije njemački je jezik sadašnjosti i jezik budućnosti, i tako će biti bar još narednih desetak godina. Mnogi mladi ljudi u Republici Srpskoj imaju planove da se dalje školuju ili pak rade u zemljama njemačkog govornog područja. Zbog toga je potražnja za njemačkim jezikom trenutno jako velika.

On se kod nas uči u većini osnovnih i srednjih škola, te na raznim kursevima. Premda, kao posljedica nezalaganja nastavnika, nezainteresovanosti učenika i pretrpanih nastavnih planova i programa, upitno je koliko je nastava u školama adekvatna. Nije slučajno što mnogi učenici koji bi, recimo, u određenom trenutku već trebalo da imaju nivo B1 biraju da na kursevima krenu ispočetka.

I nije u pitanju samo jezik. Više nije dovoljno savladati samo njega. Nužno je da učenici upoznaju i zemlju čijim se jezikom bave, narod, običaje, društvene konvencije, sve što bi im moglo biti od koristi u stvarnom životu. Ne samo da je to važno iz praktičnih razloga, nego im i pruža jasniju sliku šta i zašto uče, što pozitivno djeluje na njihovu motivaciju. Nažalost, iz gore navedenih razloga, ovaj aspekt u našim školama često biva zapostavljen.

Može li interdisciplinarno podučavanje zaista riješiti ove probleme? Da li je i koliko ono već zastupljeno u srednjim školama u Republici Srpskoj?

Da bi se došlo do odgovora na ova pitanja, u nastavku će se proučavati pojam i ključni faktori interdisciplinarnosti i interdisciplinarne nastave. To su na prvom mjestu udžbenici, nastavnik i učenici. Nakon definisanja najznačajnijih pojmova i položaja metodike nastave kao takve u sistemu nauka, analiziraće se dva u ovom trenutku najzastupljenija udžbenika u srednjim školama u Republici Srpskoj, „Menschen“ i „deutsch.com“, i ustanoviti koliko prostora za interdisciplinarno podučavanje i učenje oni ostavljaju.

Drugim riječima, cilj ovog master rada je ispitati zastupljenost i ulogu interdisciplinarnosti u nastavi njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj, a put do njega biće popločan

konkretnim idejama i prijedlozima koji bi doveli do intenzivnije primjene ovog pristupa i eventualnog poboljšanja kvaliteta nastave.

2. Interdisciplinarnost i interdisciplinarno učenje

2.1. Definicija interdisciplinarnosti

Pod pojmom „interdisciplinarnost“ podrazumijeva se interakcija različitih disciplina, odnosno prenošenje saznanja iz jedne nauke u drugu i njihovo prožimanje, a sve s ciljem rješavanja određenih problema i zadataka. Vjerovanje je mnogih naučnika da se najhitniji, najdelikatniji problemi čovječanstva kao što su kancer i globalno zagrijavanje mogu riješiti upravo na ovaj način (SERC, 2019).

Interdisciplinarni programi najčešće dolaze kao rezultat pretpostavke da tradicionalni pristupi ne mogu individualno riješiti dati problem ili pitanje. Tada interdisciplinarnost koristi pristupe svih prethodno uključenih disciplina kako bi se ispitala određena tema. Ona ih analizira, ali ih nadilazi i integriše njihove ideje u jedan kompletniji, koherentiji sistem.

Upravo se tu interdisciplinarnost razlikuje od multidisciplinarnosti i transdisciplinarnosti, dva pojma s kojima se često miješa. Interdisciplinarnost, naime, podrazumijeva integraciju i sintenzu različitih perspektiva, a ne samo njihovo puko razmatranje.

S druge strane, transdisciplinarnost se definiše kao nadilaženje okvira disciplina i stvaranje potpuno novog holističkog pristupa. Transdisciplinarnost je zapravo spoj disciplinarnog i nedisciplinarnog, i kao takva omogućava interakciju između teorije i prakse, odnosno nauke i društva (SERC, 2019).

Multidisciplinarnost je pak bavljenje određenim problemom od strane dvije ili više različitih naučnih disciplina. Međutim, one to ne rade sa istog stajališta, već svaka istražuje za sebe, koristeći svoje uobičajene metode i pristupe (SERC, 2019).

Fokus multidisciplinarnosti je kontakt među svim disciplinama relevantnim za određeno pitanje, dok interdisciplinarnost podstiče dijalog i saradnju među njima. Transdisciplinarnost predstavlja specifičnu kombinaciju multidisciplinarnosti i interdisciplinarnosti koja uključuje prevazilaženje međusobnih razlika i stvaranje novog, unikatnog gledišta.

Interdisciplinarnost nam je neophodna kako u životu, tako i u obrazovanju i nastavi.

2.2. Interdisciplinarno učenje i interdisciplinarna nastava

2.2.1. Šta je interdisciplinarna nastava?

Interdisciplinarna nastava je pojam usko povezan sa interdisciplinarnošću, i njen direktan proizvod. To je nastava u kojoj sadržaji iz različitih disciplina, odnosno predmeta bivaju objedinjeni u logičke cjeline i kao takvi se izučavaju. Cilj interdisciplinarne nastave je razmatranje neke teme ili problema sa više strana, koristeći saznanja iz različitih područja.

Iako se ova vrsta pristupa smatra modernom i jeste na neki način moderna, jer joj se u pogledu savremene nastave daje još veći značaj, njeni korijeni datiraju u devetnaestom vijeku.

Tada se interdisciplinarno učenje javlja u prvim oblicima u Sjedinjenim Američkim Državama, sa Džonom Džuiem (John Dewey) kao jednim od glavnih teoretičara i predstavnika. Koncept ponovo zaživljava u 1960-im pojavom takozvanih otvorenih učionica, gdje se ciljem i fokusom nastave smatrala kreativnost. Međutim, nakon svega deset godina ovaj je koncept odstranjen i zamijenjen standardizovanim testovima, koji su praktično otklonili svaki oblik subjektivnosti i individualnosti iz ocjenjivanja.

Period koji je uslijedio bio je težak za interdisciplinarno učenje. Postojala je ekstremna polarnost između većine koja je podržavala tradicionalni i manjine koja se zalagala za interdisciplinarni oblik podučavanja. Pristalice tradicionalizma su se plašile da će interdisciplinarnost ugroziti vijekove provedene u radu na edukacijskim teorijama.

Ipak, naposljetku su shvatili da cilj interdisciplinarnosti nije da zamijeni standardne oblike podučavanja, već da ih dopuni i unaprijedi. Tu su važnu ulogu igrali Akerman i Perkins (Ackerman & Perkins) čiji rad je postavio temelj interdisciplinarnoj nastavi koju danas poznajemo.

Paralelno sa pojavom interdisciplinarnog učenja u SAD, Nijemci i Austrijanci su u 19. vijeku takođe imali tzv. skupnu nastavu, dok je u Sovjetskom Savezu poslije Oktobarske revolucije važio kompleksni sistem. Oba ova pristupa su ili ublažavala ili čak ukidala predmetnost u nastavi.

Nedavno se nešto slično sprovelo u Finskoj, i to vrlo uspješno. Naime, na snazi je novi obrazovni pravac pod imenom „Učenje zasnovano na pojavama“. Tamo učenici više nemaju klasične predmete, već predavanja koja traju po nekoliko nedjelja i posvećena su istraživanju određene teme sa nekoliko različitih aspekata. Na primjer, uzmimo da su tema migranti. Sa geografskog aspekta učenici će ispitivati odakle oni dolaze i kakva je njihova zemlja porijekla (privreda, geografski položaj, rijeke itd.), sa istorijskog odakle potiču, a sa kulturološkog će saznati najvažnije informacije o njihovoj tradiciji i običajima.

U Republici Srpskoj se, nažalost, o ovakvoj reformi u pravom smislu još ne može govoriti. Razlog tome je što je planiranje i realizacija ovog modela mnogo zahtjevnije od tradicionalne nastave, koja je još uveliko dominantna u našim školama.

2.2.2. Karakteristike interdisciplinarne nastave

Interdisciplinarna nastava je uvijek i tematska, jer se u njoj sadržaji povezuju i organizuju u tematske cjeline.

Neke od odlika tematske nastave (PC ŠKOLARAC, 2019) su:

1. fokus na timskom radu
2. korištenje različitih materijala (knjige, časopisi, internet, arhivi itd.)
3. proučavanje različitih oblasti iz jedne veće interdisciplinarne cjeline
4. razmatranje različitih pogleda na isti problem putem rada u grupi
5. tematsku cjelinu treba da sačinjavaju oni sadržaji gradiva različitih disciplina koji logički najbolje idu zajedno i najviše doprinose razumijevanju cjeline
6. usaglašavanje sadržaja predmeta i vremena potrebnog za obradu.

Izbor teme je jedan od najvažnijih faktora ovog pristupa. Tema treba biti aktuelna, zanimljiva učeniku i relevantna za program. Takođe je poželjno da je ona zanimljiva i nastavniku, pošto interdisciplinarno učenje zahtijeva dodatnu pripremu i istraživanje za čas, a motivacija nastavnika u velikoj mjeri utiče na motivaciju učenika.

Ako je moguće, trebalo bi povremeno dozvoliti učenicima da učestvuju u izboru teme ili da predlože nešto što je njima posebno zanimljivo. Nastavnik mora vjerovati učeniku i dopustiti mu da i on njega ponekad nešto nauči.

Nakon što je tema izabrana, ona se obrađuje putem ključnih pitanja. Na dobra ključna pitanja ne može se odgovoriti sa jednostavnim da/ne ili tačno/netačno. Naprotiv, učenici moraju diskutovati o problemima i pitanjima vezanim za temu, dati odgovor na *Šta? Kako? Zašto?* itd. pri čemu oni ne samo da uče gradivo, već i razvijaju sposobnost kritičkog mišljenja.

Oni takođe razvijaju svoje socijalne sposobnosti i uče se timskom radu, pošto je dominantni oblik rada u tematskoj, odnosno interdisciplinarnoj nastavi grupni.

2.2.3. Ciljevi interdisciplinarne nastave

Interdisciplinarna nastava može uveliko doprinijeti razvoju ličnosti učenika, a to čini putem sticanja znanja, razvoja kompetencija i izgradnje moralnih vrijednosti. Ove tri dimenzije poniru duboko jedna u drugu i međusobno su uslovljene (Comenius-Institut, 2004: 3).

U pogledu sticanja znanja ciljevi interdisciplinarne nastave (Ibid.) su:

- prepoznavanje multiperspektivnosti situacija u drugim kontekstima
- prepoznavanje kompleksnih socijalnih, ekonomskih, ekoloških i etičkih problema i odnosa
- sticanje znanja koje se može primijeniti
- fleksibilna upotreba stečenog znanja
- prepoznavanje nužnosti i efikasnosti interdisciplinarne saradnje
- prepoznavanje različitih hijerarhija vrijednosti.

Kada je u pitanju razvoj kompetencija, ciljevi (Ibid.) su:

- otvaranje različitim pogledima na svijet i njihovo kritičko razmatranje
- uvježbavanje sistematskih tačaka gledišta
- efektivna i svrsishodna upotreba disciplinarnih radnih tehnika u drugim kontekstima

- obrada i primjena zajedničkih strategija za rješanje problema izvan okvira jednog predmeta
- poređenje metoda i postupaka iz različitih predmeta.

Naposlijetku, orijentacija na vrijednosti (Ibid. 4) posebno teži:

- proširenju razumijevanja svijeta pojedinca i samog sebe
- razvoju empatije
- pojačavanju osjećaja odgovornosti
- izgradnji samopouzdanja.

2.2.4. Prednosti interdisciplinarne nastave

Godine 1997. sprovedeno je detaljno istraživanje o pozitivnim rezultatima integrisanog učenja, pod nazivom „The Logic of Interdisciplinary Studies“ (Edutopia, 2019). Kod učenika su uočena sljedeća postignuća:

- povećana efikasnost pri razumijevanju, pamćenju i primjeni naučenog
- bolje razmišljanje globalnih međuzavisnosti, kao i razvijanje višestrukih perspektiva i tačaka gledišta
- sticanje moralnih vrijednosti
- mogućnost boljeg donošenja odluka, poboljšano kritičko mišljenje i kreativnost, te sinteza znanja koje nadilazi discipline
- uspješnije identifikovanje, procjena i transfer bitnih informacija za rješavanje problema
- veća zainteresovanost za kooperativno učenje, te zdraviji odnos prema sebi kao učeniku i članu zajednice koji joj aktivno doprinosi
- povećana motivacija kod učenika i nastavnika.

Takođe, školski odbor u američkoj saveznoj državi Mičigen kreirao je planove integracije tematskih cjelina koje su bazirane na Gardnerovoj teoriji o različitim vrstama inteligencije. Taj program trajao je godinu dana i imao vrlo pozitivne rezultate. Oni uključuju konstantno visok nivo entuzijazma od strane osoblja, roditelja i učenika, prisustvo na nastavi, te vidno bolje

rezultate testova, posebno kod učenika koji su do tada imali najlošije rezultate (Bolak, Bialach & Dunphy, 2005: 52-57).

Flauers, Mertens i Mulhol iznijeli su pet najvažnijih dostignuća, odnosno zaključaka svog interdisciplinarnog podučavanja: zajednično planiranje je ključno, škole koje rade timski imaju pozitivniju radnu atmosferu, roditelji su uključeni, nastavnici su zadovoljniji, a postignuća učenika koji rade timski su takođe znatno veća od postignuća onih koji to ne rade (Flowers, Mertens & Mulhall, 1999: 9).

Pumeranc i Galano ističu da ovakav način učenja omogućava učenicima da nastave raditi tempom koji je u skladu sa njihovim interesovanjima, vještinama, i iskustvom (Pumerantz & Galano, 1972).

Još jedna od prednosti jeste to što su nastavnici u mogućnosti da bolje prate i procjenjuju individualni napredak svakog učenika. Takođe, učenici konsultuju više izvora i samim tim stiču više znanja nego što bi stekli korištenjem samo jednog udžbenika (Wood, 1997).

Dokazano je, dakle, da ovakav pristup čini školu i učenje interesantnijim i produktivnijim kako za učenika, tako i za nastavnika.

Pored svega gore navedenog, interdisciplinarnost omogućuje nastavniku da češće podijeli s okolinom ideje o predmetu koji predaje, što doprinosi njegovom entuzijazmu, pogotovo ako su kolege podjednako uključene i zainteresovane.

Ta saradnja s kolegama im pruža i svjež pogled na vlastiti predmet. Percipiranje stvari iz sasvim druge perspektive nekad može učiniti čuda za kreativnost i motivaciju. Uz to, zajednički ciljevi omogućuju efikasnije ispunjavanje zadataka i pozitivno djeluju na radnu klimu i odnose unutar nastavničkog tima.

U osnovnoj školi „Raning Krik” (“Running Creek”) u Koloradu tim nastavnika organizovao je interdisciplinarni projekat. Pet godina nakon njihove prve saradnje, ustanovljeno je da su nastavnici kreativniji, entuzijastičniji i kolegijalniji, da efektivnije koriste vrijeme i da su razvili osjećaj ličnog i profesionalnog ponosa na svoj rad (Hayes Jacobs i dr., 1989: 51).

Nakon što je učestvovala na radionici vezanoj za interdisciplinarne studije, Doris Meden (Doris Madden), učiteljica iz Redmonda, Virdžinija, rekla je:

Shvatila sam... učila sam ih činjenice čisto da bi poznavali činjenice. Sad znam da se moram vratiti nazad i ponovo razviti svoj lični način razmišljanja i poraditi na lekcijama. Ova radionica mi je otvorila oči, mislim da će me učiniti još motivisanijom da podučavam (Lynn Erickson, 1998: 134).

Ta pozitivna energija će se prenijeti i na učenike, koji će shvatiti koliko je važan timski rad.

I ne samo to, oni će biti još posvećeniji zbog osjećaja odgovornosti i mogućnosti da sami donose odluke koje im interdisciplinarni pristup pruža. Na taj način izgrađivaće samopouzdanje i testirati sami sebe, pripremajući se upravo za ono o čemu smo govorili na samom početku: stvarni život.

2.2.5. Nedostaci interdisciplinarne nastave

Glavna teza protivnika integrisanog podučavanja jeste zanemarivanje važnosti dubljeg proučavanje neke teme, koje je potrebno za specijalizaciju u područjima kao što su medicina, pravo i inženjerstvo (Gatewood, 1998: 38).

Takođe, Barton i Smit (Barton & Smith, 2000: 54-63) smatraju da previše uopšteno i površno obrađivanje neke teme može stvoriti pogrešnu ideju o školi i obrazovanju.

Tematske cjeline mogu sadržavati beskoristan rad i aktivnosti planirane isključivo da stvore vezu između dvije teme, na primjer redanje glavnih gradova po alfabetu u pokušaju da se socijalne studije integrišu sa nastavom jezika (Brophy & Alleman, 1991: 66).

Zahvaljujući svom petnaestogodišnjem iskustvu u bavljenju interdisciplinarnošću i interdisciplinarnom nastavom, Hajdi Hejs Džejkobs (Hayes Jacobs i dr., 1989: 3) je uočila dva dominantna problema kada je u pitanju organizovanje i planiranje ovakvih časova.

Prvi je tzv. potpuri (potpourri) problem, odnosno problem nedostatka fokusa. Na primjer, ako je tema koja se izučava u narednom periodu Stari Egipat, nastava će uključivati malo istorije, malo umjetnosti, malo književnosti, malo geografije i tako dalje, bez nekog posebnog cilja ili strukture. Vrlo je važno da pri sprovođenju interdisciplinarne nastave cilj i struktura budu precizno definisani i pažljivo isplanirani.

Drugi je problem polarnosti. Polarnost je prisutna u nastavi i na neki način integrisana u svijest svih koji su uključeni u školstvo. Odnosno, predmetima se ne daje podjednaka važnost i mnogo toga se svodi na ili-ili, što dovodi do konflikta. Ne samo što je nastavni plan i program konfuzan sam po sebi, već često i nastaju tenzije među nastavnicima. Mnogi smatraju da je njihovo znanje iz nekih oblasti superiornije samo zato što su oni, na primjer, nastavnik matematike, neki postaju teritorijalni kad je u pitanju njihov predmet, a neki pak smatraju da je njihov predmet jedino što je zapravo važno.

Da bi se ovi problemi izbjegli, Hejs Džekobs (Ibid. 4) nudi dva rješenja:

- mora postojati pažljivo osmišljen dizajn koji će uključivati raspored, opseg, kognitivnu taksonomiju koja će ohrabriti kritičko razmišljanje, bihejvioralne indikatore promjena u ponašanju učenika, te adekvatnu evaluacionu šemu
- moraju se podjednako koristiti disciplinarna i interdisciplinarna iskustva.

3. Pojam metodike i njeno mjesto u sistemu nauka

3.1. Definicija i predmet proučavanja metodike

Kako bismo uopšte mogli govoriti o interdisciplinarnosti u kontekstu metodike bilo koje nastave, pa tako i one njemačkog jezika, potrebno je najprije definisati metodiku kao takvu, a potom ustanoviti njeno mjesto u sistemu nauka.

Naziv metodika dolazi od grčke riječi *methodos*, što znači metoda, a može se prevesti kao „svrsishodno provođenje nekog posla”.

Metodika se najčešće shvata kao pedagoška disciplina čiji su predmet izučavanja vaspitanje i obrazovanje u najširem smislu, kao što je uostalom slučaj i kod svih drugih pedagoških disciplina (Bezić, 1973: 5).

Postoji više definicija i interpretacija metodike, ali većina metodičara se slaže da ona svoje korijene ima u pedagogiji. Ona je po usmjerenosti, po predmetu istraživanja, po svrsi i funkciji, po karakteru, zadacima, po nastanku i razvoju izrazito pedagoška nauka koja proučava i unapređuje vaspitno-obrazovni proces u nastavi nekog nastavnog predmeta ili šireg vaspitnog područja (Vukasović, 1986: 46-57).

Pletenac (1991: 7) definiše metodiku kao „jednu od disciplina u sistemu pedagoških nauka koja proučava zakonitosti nastave pojedinog nastavnog predmeta“. Mijatović (2000: 185) kaže da je metodika „međudisciplina u okviru didaktike“.

U tom smislu opšta metodika predstavlja svrsishodno objedinjavanje didaktike, školske pedagogije, pedagoške psihologije, mentalne higijene i metodologije metodike razredne nastave.

Postoji i suprotna struja koja se zalaže za definisanje metodike kao samostalne nauke. Na primjer, za Milata (2000: 46) je metodika „teorija o procesu sticanja znanja, vještina i navika iz područja određene naučne discipline, umjetnosti ili praktičnog ljudskog iskustva”.

Prema ovom autoru, metodika istražuje totalitet obrazovnog čina intenzivnije nego bilo koja druga nauka na sadržajnom, teorijskom i praktičnom području.

I Vilotijević (2001: 52) smatra da se metodika „ne može podvesti ni u matičnu nauku, niti u didaktiku, kao ni u druge naučne discipline, već se ustanovljava u okviru njihovog ukupnog povezivanja i prožimanja, kao obrazovna teorija i praksa“.

Branković i Mandić (2003: 13) definišu metodiku kao „posebnu naučnu pedagošku disciplinu koja proučava zakonitosti procesa poučavanja, učenja, samoučenja i stvaralaštva u okviru nastavnih predmeta, nastavnih sistema ili savremenih pedagoških procesa – učenje, vaspitanje, obrazovanje“.

Oni takođe proširuju definiciju u odnosu na prethodne, gdje je kao predmet proučavanja metodike navođen proces sticanja znanja u nastavi određenog nastavnog predmeta. Ovi autori ga proširuju na proces podučavanja, učenja, samoučenja i stvaralaštva kako u nastavi, tako i u vannastavnim i vanškolskim aktivnostima (Ibid.).

Za De Zana (2005: 15) metodika je „samostalna naučna disciplina koja proučava zakonitosti nastave pojedinog nastavnog predmeta“. Ona je kao nauka određena metodama i sadržajem pojedinog nastavnog predmeta koje učenici usvajaju putem specifičnih metodičkih postupaka. U vaspitno-obrazovnom procesu primjenjuje se kombinacija teorije i prakse koja unapređuje i pospješuje njenu efikasnost (Ibid.).

Neki metodičari takođe definišu metodiku kao pedagoško umijeće ili vještinu nastavnog rada.

Kada su u pitanju teoretičari sa njemačkog govornog područja, Nojner (Neuner, 1993: 14) metodiku definiše u užem smislu kao konkretne nastavne procese na nivou predmetne nastave. U širem smislu ona takođe obuhvata izbor, gradaciju i podjelu nastavnog materijala.

Barkovski i Krum (Barkowski / Krumm, 2010: 212) označavaju metodiku kao zajednički pojam za sve metode primijenjene u nekoj naučnoj oblasti, po čemu bi metodika nastave stranih jezika bila nauka o nastavnim metodama uobičajenim za nju.

3.2. Mjesto metodike u sistemu nauka

Nauke je moguće klasifikovati na mnogo različitih načina, u zavisnosti od kriterijuma podjele, karaktera nauka, razvijenosti i međusobnog odnosa nauka koje se klasifikuju i sl.

Tako se pri podjeli na prirodne i društvene pedagogija i metodika kao njena disciplina svrstavaju u društvene nauke.

Pri podjeli na opšte i specijalne, pedagoške nauke pripadaju specijalnim naukama.

Kada je u pitanju klasifikacija na fundamentalne i primijenjene, one su primijenjene.

Po svojoj teleološkoj određenosti, sve metodike pripadaju naučnom polju pedagogije i naučnoj grani didaktike, jer je njihov fokus na problemima procesa vaspitanja i obrazovanja. Dakle, njihov zadatak je da ljude osposobe za samostalan život, za uspješnu primjenu stečenog znanja, odnosno da im pomogne da steknu umijeće izvođenja rada u nekom području, a sve ovo je prvenstveno pedagoški proces (Milat, 2005: 56).

4. Odnos metodike i drugih nauka

4.1. Kako je metodika povezana s ostalim naukama?

Ako želimo govoriti o interdisciplinarnosti u nastavi stranih jezika, potrebno je najprije razumjeti kako je teorijski metodika te nastave povezana sa ostalim naukama.

A ona je usko povezana sa mnogima od njih. Njene matične nauke su didaktika i pedagogija, a od velikog značaja za njeno proučavanje su i nauke čija saznanja koristi i na koje se oslanja.

Analizirajući odnos pedagogije i drugih nauka, Grandić (2007: 181) ističe:

Kada se govori o povezanosti nauka, tj. o povezanosti pedagogije sa drugim naukama, onda se ne radi o tome da se odredi koja je nauka nezavisnija od koje, koja ima veću društvenu i naučnu ulogu. Radi se o tome sa kojim se naukama pedagogija može povezati i treba da se poveže da bi se mogla brže i uspješnije dalje naučno razvijati. To ne znači da je povezanost pedagogije sa drugim naukama njena slabost već da je u tome njena snaga i siguran put daljeg razvijanja.

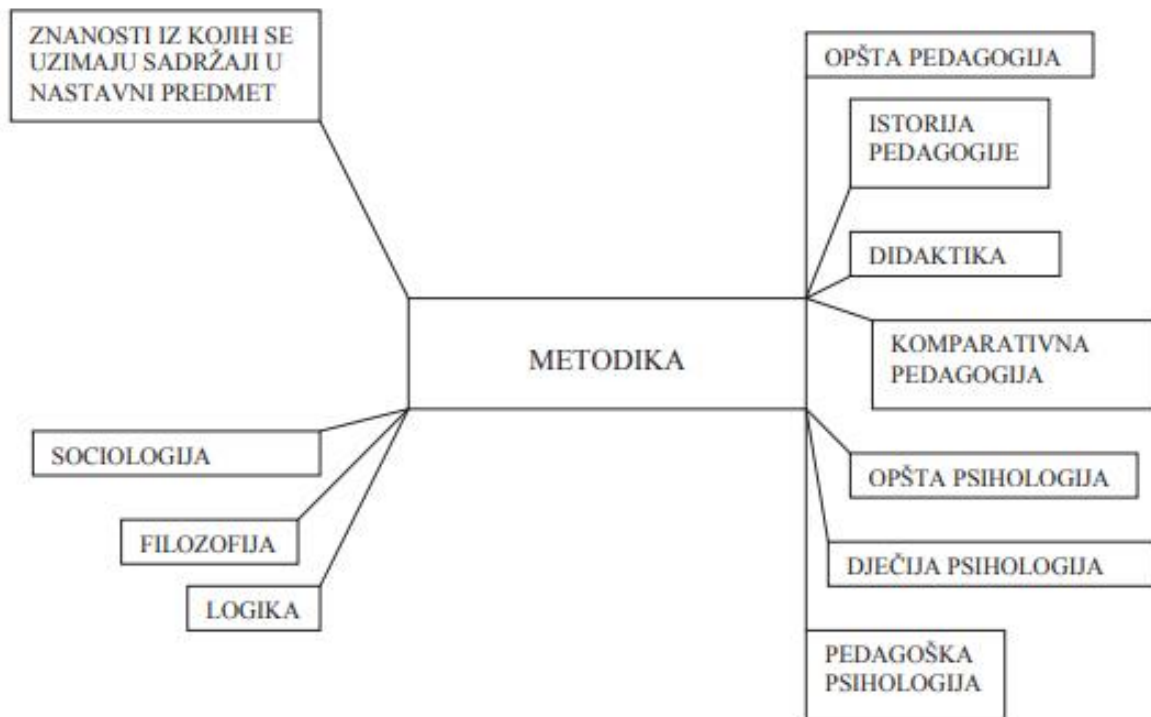
Dakle, prioritet jednog ovakvog povezivanja jesu razvijanje i unapređivanje savremenih nastavnih metoda.

Metodika je kao pedagoška disciplina naročito tijesno povezana sa ostalim pedagoškim disciplinama: opštom pedagogijom, istorijom pedagogije, komparativnom pedagogijom, metodologijom, didaktikom, predškolskom pedagogijom, školskom pedagogijom, andragogijom itd.

Kada su u pitanju ostale nauke, značajne su veze metodike sa filozofijom, sociologijom, logikom, psihologijom (opštom, dječjom, psihologijom mladosti, pedagoškom psihologijom itd.) i sa onim naučnim disciplinama čiji sadržaji ulaze u nastavni predmet. Odnosno, metodika nastave njemačkog jezika povezana je sa njemačkim jezikom, metodika istorije sa istorijom, metodika muzičkog vaspitanja sa muzičkim vaspitanjem i sl.

U skladu s tim Antić (2000: 207) kaže: „Metodike su uvijek vezane kako uz dato predmetno područje tako i uz neku didaktičku koncepciju i didaktički model te su tako povezane uz

didaktiku opštim didaktičkim spoznajama i didaktičkim konceptima, ali imaju i svoju teorijsku, predmetnu i metodološku samostalnost“.

Shema 1: Odnos metodike i drugih naučnih disciplina (Bezić, 1975: 7)

4.2. Odnos pedagogija – didaktika – metodika

Vrlo je važno razlikovati i razumjeti ova tri pojma, kao i njihovu povezanost.

Odnos pedagogija – didaktika – metodika je „odnos opšteg, posebnog i pojedinačnog u znanstvenom polju pedagogije“ (Milat, 2005: 56).

Drugim riječima, pedagogija se bavi osposobljavanjem pojedinca za samostalan i uspješan život u zajednici putem obrazovanja i vaspitanja.

Didaktika kao pedagoška disciplina proučava zakonitosti procesa nastave u cilju da se to što efikasnije ostvari, nezavisno od sadržaja bilo kojeg individualnog nastavnog predmeta. Ona

proučava opšte zakonitosti nastave, koje su podjednako primjenjive na svaki predmet i na svaku nastavu.

Međutim, metodika nekog nastavnog predmeta proučava zakonitosti nastave upravo tog konkretnog nastavnog predmeta (njemačkog jezika, engleskog jezika, matematike, biologije itd.) kako bi se cilj i zadaci te nastave ostvarili na najefikasniji mogući način.

4.3. Metodika i psihologija

4.3.1. Edukacijska psihologija

Edukacijska psihologija je samostalna grana psihologije koja se bavi proučavanjem vaspitanja i obrazovanja sa psihološke tačke gledišta. Njen fokus su proces učenja i njegove zakonitosti, a samo učenje se definiše u najširem smislu kao temeljan proces svakog obrazovanja, vaspitanja, edukacije, socijalizacije i humanizacije čovjeka.

Škola i nastava treba da omoguće ne samo sticanje znanja i vještina, već i da nauče učenike samostalnom učenju. Pod tim se podrazumijeva poznavanje ličnog procesa učenja, korištenje medija, udžbenika, stručne literature itd. Koliko će učenici sve to usvojiti zavisi u mnogome od utemeljenosti nastave na psihološkim saznanjima iz oblasti problematike učenja i pamćenja. Odnosno, važno je znati (i znati to primijeniti) koliko učenici mogu naučiti u određenoj dobi, kako ih najbolje motivisati, i na koji način, odnosno uz kakve će načine učenja i podučavanja najbrže savladati gradivo.

4.3.2. Psihologija obrazovanja i vaspitanja

Psihologija obrazovanja i vaspitanja bavi se psihološkim faktorima i psihološkim zakonitostima ostvarivanja cilja učenja. Ona traži odgovor na pitanje do kojih željenih kognitivnih, psihomotornih i afektivnih promjena se želi doći tokom nastave.

Paustović kaže: „Psihologija obrazovanja i odgoja istražuje kako organizirano učenje djeluje na kognitivne i motivativne osobine, ali i kako sposobnosti, predznanje i motivacija djeluju na organizaciju i metode poučavanja odnosno učenja“ (1999: 104).

Ova disciplina nas uči o razvojnim stadijumima čovjeka, njegovim individualnim razlikama, kako kognitivnim, tako i socijalnim, emocionalnim i onima u ljudskoj ličnosti. Bavi se radom s djecom s posebnim potrebama i darovitim učenicima, trudeći se da približi budućim nastavnicima ko su oni, kako im treba pristupiti i kako ih treba podučavati. Takođe proučava teorijske pristupe učenju i njihovu primjenu, te pokazuje kako motivisati odjeljenje i njime upravljati, kako planirati i evaluirati proces učenja.

4.3.3. Eksperimentalna pedagogija i psihologija

Eksperimentalna pedagogija za fokus ima dijete kao pojedinca. Međutim, da bi svoja proučavanja sprovela u djelo, neophodna su joj psihološka saznanja iz psihičkog života tog djeteta i poznavanje njegovog života uopšte. Zbog toga je nikako ne možemo odvojiti od psihologije.

Eksperiment koji se u ovom slučaju koristi i koji je u pedagogiju ušao upravo preko psihologije zadržao je mnoge prvobitne karakteristike. Razlika je suštinski u tome što je za psihologiju značajnije utvrđivanje opštih uslova, a u pedagoškom eksperimentu se fokus stavlja na individualne rezultate, odnosno na rezultate jednog pojedinačnog djeteta. To znači da se pedagog koristi rezultatima psiholoških eksperimenata da bi postavio posebne ciljeve za rad sa jednim djetetom.

Za eksperimentalnu pedagogiju od posebne su važnosti istraživanja vršena u oblasti dječje psihologije, kao na primjer ispitivanja inteligencije djeteta i ispitivanje dječjeg jezika. Njen cilj je da stekne što više saznanja, kako bi se lakše prepoznali, shvatili i obezbijedili uslovi za dalji razvoj djeteta.

4.4. Metodika i ekonomija

Ekonomija i obrazovanje su međusobno uslovljeni, čime je obrazovanje ekonomski faktor, ali i ekonomija obrazovni.

Razlikujemo spoljne i unutrašnje ciljeve obrazovanja, pa samim tim i spoljno i unutrašnje vrednovanje učenja.

Pod spoljnim ciljevima obrazovanja podrazumijevamo privredne, političke, ekološke i kulturne, što bi značilo da je spoljno vrednovanje zapravo utvrđivanje privredne isplativosti novčanih ulaganja u obrazovanje.

Ovdje na scenu stupaju ekonomske nauke, prije svega ekonomija obrazovanja i vaspitanja. Ona se bavi istraživanjem i raščlanjivanjem različitih ekonomskih, finansijskih i privrednih aspekata obrazovanja.

Pastuović (1999: 105) daje sljedeću definiciju: „Ekonomika obrazovanja i odgoja ispituje politiku i načine financiranja pojedinih vrsta i stupnjeva obrazovanja ali i gospodarsku isplativost ulaganja u obrazovanje i odgoj“.

Fokusirana na međuzavisnost privrednog i obrazovnog razvoja, ekonomija obrazovanja i vaspitanja u užem smislu istražuje materijalne, ljudske i finansijske resurse, koji su preduslov za postojanje i rad vaspitno-obrazovnih institucija, odnosno *input*.

Drugi važan aspekt ekonomije je utvrđivanje *outputa* obrazovnog sistema koji treba da zadovolji potrebe privrede i društva koje se stalno mijenjaju.

Taj *output* je neodvojiv od samog čovjeka, i djelimično se izražava kroz njegovu stečenu kvalifikaciju, koja je pretpostavka za doprinos pojedinca povećanju produktivnosti rada, zarade, društvu u cjelini itd.

O tome Polić (1983: 21) kaže: „Povećani obrazovni nivo pojedinaca i društva omogućava izravan utjecaj na povećanje stvaranja upotrebnih vrijednosti, a to se odražava povećanjem nacionalnog dohotka, povećanjem kupovne moći naroda, povećanjem moći potrošnje i drugim uvjetovanostima proste i proširene reprodukcije“.

U suštini, cilj ekonomije je pronalaženje optimalnog modela finansiranja obrazovanja.

4.5. Metodika i sociologija

Sociologiju definišemo kao nauku koja se bavi ponašanjem društva ili nekog dijela društva. Ona uzima za zadatak da pojavama da društveni smisao, da tumači ponašanje članova zajednice putem sociološke metode, a sve kako bi utvrdila zašto se oni u konkretnom slučaju ponašaju na određeni način.

„Zbog toga što odgoj i obrazovanje imaju društvene ciljeve, sredstva kojima se ti ciljevi mogu postići moraju imati društvena obilježja“ (Durkheim, 1996: 109). Durkhajm time sugerise da što bolje poznajemo društvo, odnosno sociologiju, to bolje možemo pratiti i razumijevati procese koji se odvijaju u školskim i drugim vaspitno-obrazovnim ustanovama.

Ovdje je važno napomenuti da su se vaspitanje i obrazovanje tek nedavno počeli posmatrati u kontekstu povezanosti sa ostalim faktorima i naukama. Prije su se smatrali individualnim i temeljili isključivo na psihologiji. O tome Durkhajm kaže:

Za Kanta, Herbarta i Spencera svrha odgoja i obrazovanja je da u svakome pojedincu razvije do najviše moguće razine savršenosti bitna svojstva ljudske vrste kao takve. Pritom su uzimali kao očiglednu istinu da samo i isključivo jedan, i nikakav drugi tip odgoja i obrazovanja odgovara svim ljudima podjednako, bez obzira na povijesne i društvene uvjete o kojima ovise (1996: 97).

Ta ranija shvatanja impliciraju da je jedan te isti tip vaspitanja i obrazovanja primjenjiv na svakog čovjeka bez obzira na njegov uzrast, rasu, nacionalnu i religioznu pripadnost, socijalni status, i niz drugih važnih aspekata, što naravno nije istina. Drugačije se moraju vaspitavati djeca odrasla u getu i djeca odrasla u bogatim bijelim porodicama u Zapadnoj Evropi i na Američkom Jugu, drugačije djeca odrasla u homogenim i ona odrasla u heterogenim sredinama itd.

Jedino gdje bi istovrsan odgoj možda bio efektivan jesu prvobitne plemenske zajednice, gdje su svi bili u društvenom pogledu jednaki, a čak i tu bi se s današnje tačke gledišta valjale uzeti u obzir individualne razlike među članovima.

Iz svega ovoga proizlazi uska povezanosti pedagogije i sociologije, samim tim i metodike i sociologije. Ovdje vaspitanje i obrazovanje posmatramo kao proces, odnosno sredstvo kojim društvo osigurava vlastiti opstanak. Zajednica ne može opstati ako među njenim članovima nema sloge, koju pak održavaju i učvršćuju upravo vaspitanje i obrazovanje. Zbog toga je jako važno od najranijeg djetinjstva djeci usaditi svijest o pripadnosti zajednici.

Psihologija proučava psihološke faktore koji utiču na vaspitanje i obrazovanje koji su urođeni, a sociologija način na koji društvo i okolina utiču na vaspitanje i obrazovanje. Sociologija time ima i važnu ulogu u određivanju ciljeva vaspitanja i obrazovanja, dok pri izboru vaspitno-obrazovnih sredstava dominira psihologija.

U smislu povezanosti s metodikom nastave, najvažniju ulogu igraju sociološke discipline sociologija obrazovanja i vaspitanja i sociologija edukacije, koja se bavi socijalnim i političkim posljedicama vaspitanja i obrazovanja.

4.6. Metodika i ostale nauke

Kada su u pitanju ostale nauke s kojima su metodika i pedagogija povezane, na prvom mjestu moramo navesti filozofiju.

Povezanost metodike i filozofije proizlazi iz činjenice da se pedagogija prvobitno razvijala u okviru filozofije.

Postoje brojne oblasti filozofije koje se direktno ili indirektno bave vaspitanjem i obrazovanjem. Za nas su najvažnije filozofija obrazovanja i pedagojska filozofija.

Filozofija obrazovanja je filozofska disciplina koja proučava opšta pitanja znanja, njegovu vrijednost, strukturu, konfiguraciju i kvalitet, i to sa gledišta intelektualnog razvoja pojedinca. Takođe se bavi kurikulumima, kao i svim opštim pitanjima obrazovnog procesa.

Pedagojska filozofija se pak bavi filozofsko-pedagojskim pitanjima poput pedagojske aksiologije, pedagojske teleologije, te pedagojske epistemologije. Značajna je zato što je uvijek u toku sa novim pomacima u shvatanju i razumijevanju suštine vaspitanja i obrazovanja, što je još jedno od vrlo važnih pitanja u filozofiji.

Pored filozofije, značajna je i disciplina koja se naziva pedagoška antropologija. Ona posmatra čovjeka kao prirodno biće koje svoje mogućnosti ostvaruje putem učenja tj. vaspitanja i obrazovanja.

Ušinski je među antropološke nauke uvrstio niz nauka koje proučavaju čovjeka i uvjete u kojima on živi i radi, npr.: anatomiju, filozofiju, psihologiju, geografiju, političku ekonomiju i dr. Antropološka pedagogija treba polaziti od rezultata svih ovih nauka jer one s različitih strana proučavaju čovjeka (Franković i dr., 1963: 54).

4.7. Povezanost metodike nastave njemačkog jezika sa drugim naukama

Metodika nastave stranog jezika definiše se kao „nauka o podučavanju i učenju stranih jezika u svakom institucionalnom kontekstu: u predškolskim ustanovama, višim školama, visokim školama, u nezavisnim školama jezika i u daljem obrazovanju” (Bausch i dr., 1995: 1).

Na njemačkom jeziku se ova nauka između ostalog označava kao *Fremdsprachendidaktik*, skraćeno FSD. Inicijalno bi je bilo lako posmatrati kao teorijsku disciplinu koja se izučava na univerzitetima, te napomenuti da postoji niz drugih disciplina koje su za nju relevantne i na tome stati. Međutim, što se ovaj pojam dublje proučava, to je složenije odrediti šta on sve obuhvata. Postavlja se i pitanje da li je zaista riječ o jednoj izolovanoj disciplini.

U konkretnom slučaju metodike nastave njemačkog jezika, odgovor se tiče svih koji su aktivni u polju, uključujući kolege sa romanistike, anglistike, ekonomije, istorije itd. Ključ je u tome što se ovdje ne radi o tradicionalnoj univerzitetskoj disciplini, niti o solidno utvrđenom školskom predmetu, već o jednoj relativno kasno nastaloj disciplini s kojom se većina studenata prvi put susreće tek na fakultetu. Pored toga, ona se uvijek nalazi u sredini, između teorije i prakse, škola i univerziteta, nauke i istraživanja.

Zato bi se moglo slobodno reći da sve što se odnosi na njene zadatke i sadržaje karakteriše jedna relativno nedisciplinovana interdisciplinarost (Schmenk, 2019: 15).

Važno je istaći i da je u pitanju izrazito njemačka pojava. Naime, *Fremdsprachendidaktik* ili FSD se ne može sa stopostotnom tačnošću prevesti na engleski jer jednostavno ne postoji

ekvivalent, niti na engleskom govornom području, niti na bilo kojem drugom. U SAD-u se izučavaju *Second Language Acquisition* i *Applied Linguistics*, ali, i pored izvjesnih sličnosti, ove discipline se od nje znatno razlikuju.

Čak i kad kažemo da se metodika nastave njemačkog jezika bavi obrazovanjem nastavnika i istraživanjem nastave njemačkog jezika u školama, to nije dovoljno. Ona radi puno više od toga.

Da bismo makar pokušali dati pravi odgovor na ovo pitanje, moramo krenuti ispočetka. Koji specifični sadržaji, interesi, metode, zadaci i pristupi pripadaju metodici nastave njemačkog jezika? Šta pripada njoj kao nauci, a šta disciplinama s kojima je ona povezana?

U knjizi „Fremdsprachendidaktik. Eine Einführung“ autora Deke-Kornila und Kistera (2015) taj odnos je predstavljen na sljedeći način:

Fremdsprachendidaktik		
Ziele/Aufgaben	Forschungsanliegen	Bezugswissenschaften
Verstehen unterrichtlicher Praxis einschließlich ihrer Rahmenbedingungen	mehrperspektivische Untersuchung der Praxis	Sprachwissenschaft Literaturwissenschaft Erziehungswissenschaft/ Didaktik Lehr-/Lerntheorien Psychologie Sozialwissenschaft Landeskunde/ <i>Cultural Studies</i> Medienpädagogik <i>Gender Studies</i>
Bruch mit Eingefahrenem und ungeprüften Routinen	Analyse normativer Setzungen	
Identifikation und Verstärkung mit Gelingensbedingungen	Analyse von Lehr-/ Lernprozessen und deren Bedingungen	
Professionalisierung von Lehrkräften: Entwicklung von Handlungs-, Analyse- und Reflexionskompetenz	Rekonstruktion von Bildungsgängen von Fremdsprachenlehrenden und -lernenden	
usw.	usw.	

Tabela 1: Odnosne discipline metodike nastave njemačkog jezika (Decke-Cornill / Küster, 2015: 9)

Iz ove tabele se vidi složenost regionalnih, kulturalnih, socijalnih, političkih i institucionalnih faktora koji utiču na učenje jezika. Takođe je uočljivo da metodika nastave njemačkog jezika ima veliki broj odnosnih disciplina, uključujući lingvistiku, nauku o književnosti, didaktiku, teorije učenja, psihologiju, lingvokulturologiju, Gender Studies i dr.

Osim toga, na kraju svake kolone stoji *itd.* što znači da njene ciljeve, zadatke i metode istraživanja treba shvatiti kao otvorene, te da je u svojoj suštini metodika nastave njemačkog jezika interdiscipliniran predmet.

Ako posmatramo, na primjer, književno-estetsko vaspitanje i testiranje, i jedna i druga oblast su povezane sa vrlo različitim referentnim disciplinama ili proizlaze direktno iz njih. Ko god istražuje bilo koju od ovih tema, moraće puno čitati i naučiti, i na kraju će odgovarajući istraživači imati vrlo različite profile kompetencija i repertoar znanja. Ova činjenica potvrđuje inherentnu interdisciplinarnost metodike nastave njemačkog jezika i dokazuje da je ona u ovom trenutku prilično šaroliko polje (Ibid. 20).

O tome svjedoče i neki od naslova kvalifikacionih radova iz područja metodika nastave stranih jezika. Spisak doktorskih i postdoktorskih teza koje je sastavio Klipel (od 2016. godine) uključuje naslove poput „Performativni rad s perspektivnim nastavnicima stranih jezika na njihovom profesionalnom identitetu. Modeliranje, osmišljavanje i vrednovanje dramskih pedagoških seminara o samokompetenciji u obučavanju nastavnika“ (Haack, 2017), „Opismenjavanje odraslih migranata po Montessori metodi. Metodički pristup njemačkom kao drugom stranom jeziku“ (Rokitzki, 2016) i „Suočavanje s djecom s disleksijom u ranoj nastavi engleskog jezika“ (Seidelmann, 2015).

Dakle, mnoge teme povezuju metodike nastave stranih jezika sa drugim disciplinama kao što su studij i metodika nastave odgovarajuće književnosti, istorija, metodika nastave istorije, reformska pedagogija, Montessori škole, specijalno obrazovanje i sl. Zbog različitih jezika koji se koriste u istraživanjima, kao i zbog različitih kulturnih područja u kojima se ona sprovode, postaje očigledno dalje razlikovanje didaktičkih područja istraživanja stranih jezika.

5. Metodologija istraživačkog rada

5.1. Problem i predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je interdisciplinarni pristup u nastavi njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj. Odnosno, ispitivaće se njegova zastupljenost, njegova uloga, kao i svi načini na koje interdisciplinarno podučavanje doprinosi ne samo sticanju znanja, već i razvoju karaktera i stavova kod učenika.

U Republici Srpskoj, gdje su još uvijek duboko ukorijenjena tradicionalna shvatanja, problemi u nastavi stranih jezika svakako postoje. Oni se očituju najprije u nedostatku motivacije i zainteresovanosti za predmet, u ovom slučaju njemački jezik, te upitnom znanju učenika nakon što završe školu. Vrlo je mali broj njih koji su u tom trenutku u stanju aktivno koristiti njemački jezik, a i oni koji to jesu najčešće su samouki ili pohađaju kurseve.

Kao moguće rješenje nameće se interdisciplinarnost. Iako se kod nas još uvijek ne može govoriti o sistemu interdisciplinarne nastave kakav postoji u Finskoj ili Sjedinjenim Američkim Državama, to ne znači da se ovaj pristup ne može i ne treba primjenjivati. Baš suprotno, on bi mogao značajno uticati na kvalitet nastave u našim srednjim školama.

5.2. Cilj i zadatak istraživanja

Ciljevi istraživačkog dijela ovog rada su:

- utvrditi koji su udžbenici za njemački jezik trenutno zastupljeni u srednjim školama u Banjoj Luci
- ispitati da li su udžbenici koji se koriste u srednjim školama u Banjoj Luci prilagođeni primjeni interdisciplinarnog pristupa u nastavi
- pronaći načine za efikasniju integraciju interdisciplinarnosti u udžbenike i eventualno poboljšanje njihovog kvaliteta, a samim tim i kvaliteta nastave.

Da bi se ovi ciljevi postigli, potrebno je ispuniti sljedeće zadatke:

- prikupiti, analizirati i interpretirati činjenice koje se tiču udžbenika za njemački jezik u srednjim školama u Banjoj Luci (koji udžbenici su u opticaju, ko ih propisuje, koji od njih se najviše koriste, u kojim školama, šta uključuju i na kakvom su konceptu zasnovani)
- definisati, predstaviti i analizirati najzastupljenije udžbenike u pogledu pogodnosti za primjenu interdisciplinarnog pristupa, odnosno, ispitati da li se u njima nalaze interdisciplinarni sadržaji, iz kojih oblasti, koliko ih ima, te na koji način su oni predstavljeni i šta učenici mogu iz njih naučiti
- na osnovu preporuka literature i radnog iskustva ponuditi prijedloge za intenzivniju, zanimljiviju i efikasniju obradu interdisciplinarnih sadržaja u udžbenicima.

5.3. Hipoteze

Polazimo od četiri osnovne hipoteze:

- **Udžbenici koji se koriste na nastavi su od ključnog značaja za uvođenje i primjenu interdisciplinarnog pristupa u školama.** Vrlo je važno da sadržaji obrađeni u njima budu interesantni, lični i korisni, da se mogu praktično primijeniti izvan školskih okvira i da učenicima omoguće aktivno korištenje znanja i vještina iz drugih predmeta.
- **Interdisciplinarni sadržaji u udžbenicima mogu značajno poboljšati kvalitet nastave njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj.** Kada se adekvatno koriste, oni pozitivno utiču na motivaciju i doprinose bržem i uspješnijem usvajanju gradiva, kao i izgradnji karaktera i stavova kod učenika.
- **Udžbenici za njemački jezik koji se koriste u srednjim školama u Republici Srpskoj su prvenstveno namijenjeni elementarnoj upotrebi njemačkog jezika i kao takvi prilagođeni komunikativnoj metodi.** Interdisciplinarnosti u udžbenicima se iz tog razloga još uvijek ne posvećuje velika pažnja, i interdisciplinarni sadržaji nisu dovoljno zastupljeni.
- **Interdisciplinarni sadržaji koji jesu zastupljeni vezani su pretežno za lingvokulturologiju zemalja njemačkog govornog područja.** U udžbenicima se

nalaze informacije o geografiji Njemačke, Austrije i Švajcarske, gradovima, rijekama, planinama i slično, te teme koje se tiču svakodnevice ovih zemalja. Pod tim podrazumijevamo saznanja o školi, hobijima, sportu, kuhinji, poznatim ličnostima itd. Sadržaji iz ostalih disciplina su neznatni ili u potpunosti izostavljeni.

5.4. Metode i tehnike istraživanja

Metodom uzoraka biraju se dva posebno zastupljena udžbenika za njemački jezik u srednjim školama u Banjoj Luci, odnosno Republici Srpskoj.

„Menschen“ i „deutsch.com“ se najprije deskriptivnom metodom predstavljaju, nakon čega slijedi analiza sadržaja u cilju utvrđivanja njihove adekvatnosti, odnosno da li i u kojoj mjeri omogućavaju primjenu interdisciplinarnih metoda na nastavi. Potom se ispituje kako se oni u tu svrhu mogu najbolje iskoristiti.

Kako bi se ova dva udžbenika uporedila, naposljetku će se koristiti i komparativna metoda.

5.5. Organizacija i tok istraživačkog rada

U ovom radu je izvršena analiza udžbenika za njemački kao strani jezik koji se u ovom trenutku najviše koriste u srednjim školama u Republici Srpskoj. Ispitani su sljedeći udžbenici: „Menschen A2.1“, „Menschen A2.2“, „Menschen B1.1“, „Menschen B1.2“, „deutsch.com 2“ i „deutsch.com 3“.

Predstavljen je, opisan i potom analiziran njihov sadržaj u pogledu adekvatnosti za primjenu interdisciplinarnog pristupa na nastavi. Drugim riječima, ispitan je kvalitet lekcija, zadataka i projekata, te u kojoj mjeri oni omogućavaju sticanje i aktivnu primjenu znanja i vještina iz drugih oblasti kao što su istorija, kulturna istorija, geografija, drugi strani jezici i sl. Razmatralo se i pitanje da li i na koji način oni mogu doprinijeti razvoju stavova, empatije i kritičkog razmišljanja kod učenika.

Analiza je praćena idejama i sugestijama kako bi se ovi sadržaji mogli najbolje iskoristiti, šta bi im se možda trebalo dodati, šta izuzeti, šta promijeniti itd. O svemu tome, kao i o lićnim utiscima, detaljnije se govori u diskusiji.

Na kraju je izvršeno kratko poređenje „Menschen“ i „deutsch.com“ udžbenika i ustanovljeno koji od njih više odgovara potrebama ućenika i nastavnika u kontekstu interdisciplinarne nastave.

6. Udžbenici za njemački jezik u srednjim školama u Republici Srpskoj

6.1. Izbor udžbenika

Njemački jezik se u Banjoj Luci uči u Gimnaziji, Medicinskoj školi, Ekonomskoj, Građevinskoj, Ugostiteljsko-trgovinsko-turističkoj, Tehnološkoj i Tehničkoj školi. U Gimnaziji, Ekonomskoj i na smjeru Turistički tehničar u Ugostiteljskoj školi njemački je drugi strani jezik, dok u ostalim školama učenici imaju samo jedan strani jezik i mogućnost da biraju između engleskog i njemačkog. Sedmični fond časova njemačkog jezika u našim srednjim školama iznosi dva časa u trajanju od četrdeset i pet minuta, osim na jezičkom smjeru u Gimnaziji, gdje se taj broj u trećem i četvrtom razredu povećava na tri.

Republički pedagoški zavod Republike Srpske propisuje koji se udžbenici mogu koristiti na nastavi, a za koji konkretno će se neka škola opredijeliti, zavisi i od izbora nastavnika. Tako se, na primjer, u Tehnološkoj školi u Banjoj Luci koriste tri različita udžbenika, „Menschen“, „deutsch.com“ i „Deutsch ist in“, u Tehničkoj i Ekonomskoj takođe „deutsch.com“, a u Ugostiteljskoj „Menschen“. U Gimnaziji se do četvrtog razreda koristi „deutsch.com“, a u četvrtom „Mit Uns“.

Iz ovoga je vidljivo da nastavnici najčešće biraju „Menschen“ i „deutsch.com“. U srednjim školama u Republici Srpskoj koriste se „Menschen A2.1“, „Menschen A2.2“, „Menschen B1.1“ i „Menschen B1.2“. Od „deutsch.com“ udžbenika zastupljeni su „deutsch.com 2“ i „deutsch.com 3“.

Međutim, postavlja se pitanje da li su i koliko ovi udžbenici prilagođeni primjeni interdisciplinarnog pristupa u nastavi. Kako bismo na njega odgovorili, u nastavku rada ćemo predstaviti i analizirati sljedeće udžbenike: „Menschen A2.1“, „Menschen A2.2“, „Menschen B1.1“, „Menschen B1.2“, „deutsch.com 2“ i „deutsch.com 3“. Pritom ćemo se fokusirati na sadržaje povezane sa drugim predmetima i oblastima, način na koji su oni prikazani, u kojoj su mjeri zastupljeni, zašto su važni, te kako se mogu praktično primijeniti.

6.1.1. „Menschen“

„Menschen“ je udžbenik sa akcionim pristupom (*handlungsorientiert*). Sadržaji koji se obrađuju vezani su za svakodnevni život u zemljama njemačkog govornog područja. Namijenjen je tinejdžerima i odraslima koji nemaju predznanje iz njemačkog jezika. Svaki od „Menschen“ udžbenika sadrži dvanaest lekcija podijeljenih na četiri modula.¹

„Menschen“ prati Zajednički evropski referentni okvir za jezike i nastoji predstaviti njemački jezik putem emocija i ličnih, za učenike zanimljivih tema, što doprinosi izgradnji sinaptičkih veza. Naime, kako bi sinapse bile trajne, kod mlađih ljudi se učenje treba odigravati kroz emocije. Ova saznanja pripadaju području neurodidaktike, koja zajedno sa psihologijom učenja predstavlja osnovu koncepta ovih udžbenika. Njihov krajnji cilj je osposobljavanje učenika za samostalno i višekanalno učenje (Webinar: Wie wir lernen).

„Menschen“ se sastoji od udžbenika sa CD-om i DVD-om, radne sveske sa CD-om, priručnika za nastavnike, materijala za prezentacije, glosara i internet servisa sa dodatnim materijalima.

U uvodu lekcija nalaze se autentične slike koje učenicima približavaju teme i najčešće uključuju vježbe slušanja, a naredne dvije stranice služe za obradu. Tu se kroz različite tipove tekstova uče nove riječi i gramatičke strukture. Najbitniji vokabular izdvojen je u leksikon i vizuelno predstavljen, putem fotografija ili ilustracija. Na posljednjoj stranici svake lekcije stoji po jedna produktivna pismena ili govorna vježba, obično u vidu kratkog projekta kroz koji se ponavlja i utvrđuje naučeno.

Nakon svakog modula slijede dodatne stranice koje sadrže tekstove iz magazina i odgovarajuće zadatke, potom dio namijenjen analizi filmova sa Menschen DVD-a, te projekat iz lingvokulturologije koji podrazumijeva interkulturalno učenje i rad u grupama.

Na kraju dolazi jedna stranica sa tekstom neke pjesme i zadacima čiji je cilj podstaći kreativnost na nastavi.

¹ Ovdje je važno napomenuti da se u okviru istog nivoa numerisanje lekcija nastavlja iz prethodnog udžbenika, odnosno, prva lekcija u udžbeniku „Menschen A2.2“ označena je kao trinaesta.

6.1.2. „deutsch.com“

„deutsch.com“ udžbenici su namijenjeni tinejdžerima i mladima koji tek počinju sa učenjem njemačkog jezika, ali već imaju iskustva sa učenjem nekih drugih stranih jezika. Odnosno, u prvom planu je koncept multilingvalnosti. On povezuje saznanja iz maternjeg i drugih stranih jezika i tako omogućava stvaranje tzv. *Transferbrücken*, pri čemu se ono ranije naučeno ponovo, svjesno aktivira i primjenjuje na njemački jezik. Na ovaj način se sistematizuju i proširuju strategije učenja.

Kao i kod „Menschen“ udžbenika, teme se tiču svakodnevice u zemljama njemačkog govornog područja, s tim da se fokus stavlja na svakodnevicu mladih. „deutsch.com“ je orijentisan na aktivnost i komunikaciju i podstiče interkulturalno učenje. Takođe prati Zajednički evropski referentni okvir za jezike.

Uključuje udžbenik, radnu svesku sa CD-om, priručnik za nastavnike sa testovima i dva CD-a sa vježbama izgovora, tekstovima za slušanje i pjesmama.

Udžbenik se sastoji od osamnaest lekcija podijeljenih na šest modula.²

Svaka lekcija sadrži četiri stranice na kojima se najprije pravi uvod u temu, a potom obrađuju i uvježbavaju nove riječi i strukture. Poslije toga dolazi jedna žurnal-stranica sa lingvokulturološkim informacijama i zadacima, a na kraju lekcije kratak pregled naučene gramatike i vokabulara, kao i stečenih vještina.

² Slično kao i kod „Menschen“ udžbenika, numerisanje u „deutsch.com 2“ i „deutsch.com 3“ se nastavlja iz prethodnih udžbenika.

7. Interdisciplinarnost u udžbenicima

7.1. Lingvokulturologija

Kada je u pitanju sadržaj pogodan za primjenu interdisciplinarnog pristupa u nastavi, i u „Menschen“ i u „deutsch.com“ udžbenicima dominiraju teme iz oblasti lingvokulturologije, odnosno, teme koje se tiču zemalja njemačkog govornog područja.

Lingvokulturologijom nazivamo disciplinu koja se na njemačkom jeziku označava kao *Landeskunde*. Ovaj pojam je u upotrebi od 70-ih godina. Međutim, njega nije lako definisati. Različiti autori predlažu različite definicije, od kojih ćemo spomenuti samo nekoliko.

Butjes (Buttjes, 1989: 112) definiše lingvokulturologiju kao „sve reference na društvo čiji se jezik uči na nastavi.“

Vrlo je važna i definicija koju daju „ABCD teze“ („ABCD-Thesen“). Slova A, B, C i D odnose se na Austriju (Austria), Njemačku (Bundesrepublik Deutschland), Švajcarsku (Confoederatio Helvetica) i Njemačku Demokratsku Republiku (DDR). Po njima, lingvokulturologija je „princip koji se konkretizuje kroz kombinaciju podučavanja jezika i informacija o kulturi, i koji kroz posebne aktivnosti treba djelovati izvan okvira nastave njemačkog jezika“ (ABCD-Thesen, 1990).

Erdmenger (1996: 21) posmatra lingvokulturologiju kao „disciplinu, koja se pretežno povezuje sa jezikom, te studijama i nastavom jezika. To je nauka o onim zemljama u kojima se govori jezik koji se uči.“

Jung (2001: 108) pak kaže da ona „objedinjuje poznavanje i razumijevanje geografskih, političkih, privrednih, društvenih i kulturalnih okolnosti jedne zemlje, njenog naroda i njegovog ponašanja.“

Nameće se zaključak da usljed podjele mišljenja ne postoji jedinstvena, opšteprihvaćena definicija ovog pojma. Ipak, jasno je da je lingvokulturologija u svakom slučaju oblast koja pripada nastavi njemačkog jezika i njenoj metodici (Zeuner, 2001: 4).

U najširem smislu, riječ je o poznavanju zemlje čiji se jezik uči i njene kulture u cjelini. Pod tim podrazumijevamo sljedeće komponente:

- geografija
- istorija
- politika
- umjetnost
- sport
- ekonomija
- nauka
- znanja koja se mogu primijeniti u praktičnim i svakodnevnim situacijama: socijalne norme, ponašanje prilikom kupovine, na intervjuima za posao, na vjenčanjima, na sahranama, tokom praznika i sl.

Dakle, lingvokulturologija prenosi najvažnije informacije o ciljnoj državi i njenom narodu, koristeći saznanja iz različitih disciplina: geografije, istorije, kulturne istorije, politike, umjetnosti, ekonomije, etnologije, prirodnih nauka, dijalektologije itd.

7.1.1. Geografija

U lekciji 3 u udžbeniku „Menschen A2.1“ predstavljene su četiri destinacije za odmor. Učenici najprije gledaju autentične fotografije Berlina, Rostoka, Insbruka i Sankt Galena, i na osnovu krajolika i teksta koji čuju pokušavaju pogoditi koji je grad u pitanju i u kojoj se zemlji njemačkog govornog područja nalazi. Potom svakom od njih treba pridružiti i odgovarajući pozdrav (*Tach*, *Guten Tag*, *Grüß Gott* ili *Grüezi mitenand*) što je istovremeno jedno od rijetkih pojavljivanja različitih dijalekata njemačkog jezika u „Menschen“ udžbenicima.

Slika 1: Pozdravi u različitim regijama, „Menschen A2.1“: 17.

U nastavku lekcije, učenici se detaljnije upoznaju sa ponudama koje uključuju ljeto na farmi u blizini Insbruka, biciklističke ture kroz švajcarske Alpe, škole surfanja i krstarenje Šprejom, te aktivnostima koje tamo imaju na raspolaganju. Njihov zadatak je da o ovim ponudama prodiskutuju, da procijene da li je ideja dobra i da li bi oni lično otišli na to putovanje. Poslije toga ide jedna produktivna vježba gdje učenici rade u grupama i osmišljaju svoju idealnu destinaciju za odmor, koju potom treba da opišu i prezentuju.

Slika 2: Sankt Galen i Berlin, „Menschen A2.1“: 17.

U lekciji 5 se na sličan način upoznaju sa Kelnom i njegovim turističkim atrakcijama, a u narednoj sa manifestacijama u zemljama njemačkog govornog područja kao što su sportsko jedrenje *Kieler Woche*, hip-hop festival *Open Air Frauenfeld* i *Landshuter Hochzeit*, istorijski festival gdje učesnici obučeni u srednjovjekovne kostime rekreiraju i proslavljaju vjenčanje bavarskog vojvode Georga Bogatog i poljske princeze Jadvice.

Projekat u lekciji 6 u prvi plan stavlja Austriju, prije svega Beč. Tu se nalazi tekst o dvorcu Šenbrun (Schönbrunn) i svemu što on nudi: parkovima, alejama, zoološkom vrtu itd. Mogu se pronaći i podaci o arhitekturi i istoriji ovog grada, te zanimljivosti o carici Sisi. Nakon što se upoznaju sa Šenbrunom, učenici imaju zadatak da u grupama uz pomoć interneta pronađu neku drugu bečku atrakciju, te da je predstave po uzoru na pročitani tekst.

Sljedeći grad koji je detaljnije predstavljen je Minhen, i to u lekciji 19 u udžbeniku „Menschen A2.2“. Tekst, odnosno kalendar koji se obrađuje govori o manifestacijama u glavnom gradu Bavarske, npr. koncertima, izložbama i pozorišnim predstavama.

Česta tema je vrijeme u zemljama njemačkog govornog područja. O tome se uči u „Menschen A2.2“, a potom slijedi igra u kojoj jedan učenik opisuje godišnje doba, vrijeme i mjesto, a ostali

na osnovu toga pogađuju kontinent, zemlju i grad. U projektu iste lekcije produbljuje se znanje o vremenu u Švajcarskoj kroz tekst o zanimljivostima i rekordima vezanim za vremenske prilike.

U oba udžbenika se takođe susrećemo sa nizom kvizova iz oblasti lingvokulturologije zemalja njemačkog govornog područja, i to pretežno geografije i sadržaja obrađenih u prethodno navedenim lekcijama. Jedan se nalazi u udžbeniku „Menschen A2.2“ na strani 68, jedan takođe na strani 66 u „Menschen B1.2“.

7 Deutschland/Österreich/Schweiz-Quiz

a Machen Sie das Quiz. Es können mehrere Antworten richtig sein.

- 1 Welches Land ist am kleinsten?
☐ Deutschland. ☐ Österreich. ☐ Die Schweiz.
- 2 Welches Land hat die längste Grenze?
☐ Deutschland. ☐ Österreich. ☐ Die Schweiz.
- 3 In welchen Ländern liegt der Bodensee?
☐ In Deutschland. ☐ In Österreich. ☐ In der Schweiz.
- 4 Welches Land hat die meisten Amtssprachen?
☐ Deutschland. ☐ Österreich. ☐ Die Schweiz.
- 5 Was ist das bekannteste Schweizer Nationalgericht?
☐ Gulasch. ☐ Käsefondue. ☐ Labskaus.
- 6 Welches ist die größte Stadt in Österreich?
☐ Graz. ☐ Linz. ☐ Wien.
- 7 Welches Land ist für seine Kaffeehäuser bekannt?
☐ Deutschland. ☐ Österreich. ☐ Die Schweiz.
- 8 Welches Land hat den höchsten Berg?
☐ Deutschland. ☐ Österreich. ☐ Die Schweiz.

Slika 3: Kviz, „Menschen A2.2“: 68.

Posebno je interesantna igrica u udžbeniku „Menschen B1.2“ pod nazivom *Deutschlandspiel*. Pravila su sljedeća: učenici „putuju“ kroz Njemačku na karti, pri čemu svaki igrač ima različitu rutu i cilj da obiđe sva označena mjesta i dođe do Berlina. Igrači napreduju davanjem tačnih odgovora na pitanja, učeći na taj način o brojnim njemačkim gradovima, njihovim građevinama i ostalim poznatim atrakcijama.

S druge strane, „deutsch.com 2“ nudi kviz iz lingvokulturologije cijele Evrope.

O Beču se uči i u lekciji 32 istog udžbenika. Učenici čitaju odlomak iz Jasperovog dnevnika, gdje ovaj fiktivni dječak piše o svojoj posjeti Beču, kakvo je vrijeme bilo, šta je sve vidio i kako

mu se to svidjelo. Kasnije na tom osnovu treba da opišu svoje omiljeno putovanje, destinaciju koju su posjetili, šta su obišli, lične utiske i sl.

Naposlijetku, u lekciji 33 učenici se upoznaju sa Švajcarskom i Cirihom. Ovdje su ponovo, premda površno, predstavljeni dijalekti, i to poređenjem nekih riječi i fraza na standardnom njemačkom sa švajcarskim njemačkim, npr. *Auf Wiedersehen* i *Uf Widerluege*. Slično je urađeno sa austrijskim njemačkim u lekciji 27, gdje se porede riječi kao što su *die Tomate* i *der Paradeiser*.

7.1.2. Kulturna istorija

U projektu na stranici 55 u „Menschen A2.1“ nalazimo elemente kulturne istorije. Nakon što pročitaju tekst *Waschen früher i heute*, učenici u grupama porede život u Njemačkoj i u svojoj zemlji prije 100 godina sa životom danas. Aspekti koje treba da obrade su zanimanja, obrazovanje, sport, slobodno vrijeme, porodica i svakodnevni život, pri čemu osim istorije koriste znanje iz kulture, sporta, etnologije, sociologije, ekonomije itd.

Die Familie Mann

Die Familie Mann ist eine deutsche Familie aus Lübeck. Am berühmtesten sind die Brüder Heinrich Mann (1871–1950) und Thomas Mann (1875–1955). Ihr Vater ist der Lübecker Kaufmann Thomas Johann Heinrich Mann. Ihre Mutter Julia (geborene da Silva-Bruhns) ist brasilianischer Herkunft. Wichtige Bücher von Heinrich und Thomas Mann sind zum Beispiel *Der Untertan* (Heinrich Mann) sowie *Buddenbrooks*, *Der Zauberberg* und *Doktor Faustus* (Thomas Mann). Nach dem Tod des Vaters zieht die Familie 1893 nach München.

Heinrich Mann heiratet 1914 die Prager Schauspielerin Maria Kanová. Ihre Tochter Leonie kommt zwei Jahre später zur Welt. 1930 lässt Heinrich sich von Maria scheiden und zieht nach Berlin. Seine zweite Ehefrau Nelly Krüger heiratet er 1939. Von 1933 bis 1940 lebt die Familie in Frankreich und 1940 gehen Heinrich und Nelly in die USA ins Exil. 1950 stirbt Heinrich Mann dort.

Thomas Mann heiratet 1905 Katia Pringsheim, die Tochter eines Münchner Professors. Mit ihr bekommt Thomas Mann sechs Kinder. Drei der Kinder werden auch Schriftsteller: Erika, Klaus und Golo Mann. 1929 bekommt Thomas Mann den Nobelpreis für Literatur für seinen Roman *Buddenbrooks*. In der Zeit von 1933 bis 1938 lebt die Familie in der Schweiz und emigriert 1938 in die USA. Im Juni 1952 kommen Thomas und Katia zusammen mit ihrer Tochter Erika wieder in die Schweiz zurück. Hier stirbt Thomas Mann 1955.

Slika 4: Porodica Man, „Menschen A2.1“: 23.

Jedan od projekata u „Menschen B1.2“ učenike upoznaje sa porodicom Man, prvenstveno braćom Tomasom i Hajnrihom Manom. Nakon što pročitaju tekst i odgovore na pitanja, treba da se podijele u grupe, izaberu poznatu porodicu iz neke od zemalja njemačkog govornog područja ili svoje zemlje i predstave je na isti način, odnosno da kažu odakle vode porijeklo, ko su članovi te porodice i da objasne zašto su značajni.

7.1.3. Istorija

Osim što se isprepliće sa nekim od već navedenih tema (npr. u projektu o Beču) istorija se pojavljuje u lekciji 22 u „Menschen B1.2“. Tu se može pronaći pregled njemačke istorije od 1945. do 2002. godine. Detaljnije su objašnjeni i pojmovi BRD i DDR.

Slika 5: Pregled njemačke istorije od 1945. do 2002. godine, „Menschen B1.2“: 64.

Slijedi kratak pregled austrijske i švajcarske istorije, a kao produktivna vježba predložena je diskusija na temu *Istorijski period u kojem biste voljeli živjeti*.

U „deutsch.com“ udžbenicima istorija nije toliko zastupljena, ali se u lekciji 43 u „deutsch.com 3“ ipak može pronaći tekst o eksperimentu koji je sproveden na jugu Njemačke, gdje je šestoro djece i sedmoro odraslih pokušalo da određen vremenski period živi kao u kamenom dobu.

7.1.4. Politika

„Menschen B1.2“ se dotiče i politike. Naime, polazi se od pitanja šta učenici već znaju o njemačkoj politici, da li mogu nabrojati neke njemačke političare i stranke kojima oni pripadaju. Upoznaju se sa pojmovima vlade, opozicije i političkog mišljenja uopšte, a nakon toga utvrđuju znanje iz istorije kroz vježbu povezivanja iskaza vezanih za politiku sa određenim periodom njemačke istorije.

3 Politik in Deutschland

a Was wissen Sie schon?

- 1 Kennen Sie Politiker aus Deutschland, z. B. Bundeskanzler/in, einzelne Minister?
- 2 Welche Parteien kennen Sie? Wofür stehen sie?

b Welche Partei passt? Ordnen Sie zu.

- 1 Sozialdemokratische Partei Deutschlands
- 2 Bündnis 90 / Die Grünen
- 3 Christlich Demokratische Union
- 4 Christlich-Soziale Union in Bayern
- 5 Freie Demokratische Partei
- 6 Die Linke

Slika 6: Političke partije u Njemačkoj, „Menschen B1.2“: 36.

U projektu čitaju biografiju Vilija Branta i istovremeno uče kako se piše jedna politička biografija. Potom treba da izaberu nekog političara i to praktično urade.

Političke teme se pojavljuju i u lekciji 46 u „deutsch.com 3“, konkretno pitanje izbornog prava sa 16 godina. Nakon čitanja nekoliko različitih mišljenja, učenici treba i sami da se izjasne, a onda slijedi razgovor o političkim partijama u njihovoj zemlji.

U sklopu ove lekcije upoznaju se i sa političkim sistemom u Njemačkoj.

7.1.5. Umjetnost

Kada se radi o temama iz umjetnosti, u lekciji 17 u udžbeniku „Menschen B1.2“ nalazi se biografija njemačke slikarke Gabrijele Minter. Predložena je diskusija o njoj i njenom djelu, a

učenici nakon toga imaju priliku da govore o drugim umjetnicima koji su na njih ostavili jak utisak.

b Lesen Sie die Biografie noch einmal und ergänzen Sie den Steckbrief.

GABRIELE MÜNTER

1877 am 19. Februar 1877 in Berlin geboren	1916
1897	1925 Umzug nach ...
1899–1900 Nach dem Tod der Eltern ...	1927
1902	1931
1903	1937–1945 Ausstellungsverbot ...
1908 Kandinsky und Münter ziehen ...	1949
1909	1957
1911	1962 in Murnau gestorben
1914 Nach Beginn des Ersten Weltkriegs ...	

das Russenhaus

Slika 7: Biografija Gabrijele Münter, vježba, „Menschen B1.2“: 33.

7.1.6. Sport

„Menschen A2.1“ se bavi sportskim temama, i to u lekciji 7, gdje je riječ o popularnim sportovima i zdravom životu.

6 Was für ein Sporttyp sind Sie?

a Kreuzen Sie an und ergänzen Sie den Fragebogen.

MEIN SPORTPROFIL	stimmt	stimmt nicht
Ich bin groß.	☐	☐
Ich bin schnell.	☐	☐
Ich bin gern an der frischen Luft.	☐	☐
Ich mache gern allein Sport.	☐	☐
Ich mache gern im Verein mit anderen zusammen Sport.	☐	☐
Ich bin zeitlich flexibel.	☐	☐
Ich habe nur wenig Zeit.	☐	☐
Ich möchte etwas für meine Gesundheit tun.	☐	☐
Ich möchte an Wettkämpfen teilnehmen.	☐	☐
Ich möchte Spaß haben.	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐

Slika 8: Sportski profil, „Menschen A2.1“: 43.

Učenici popunjavaju upitnik koji sadrži pitanja tipa da li rado treniraju sami, šta im je kod treninga najvažnije, koliko slobodnog vremena imaju i na osnovu toga jedni drugima određuju sportski profil i sport koji bi im najviše odgovarao.

Isto tako, lekcija 21 u udžbeniku „deutsch.com 2“ posvećena je sportu i omiljenim aktivnostima mladih u zemljama njemačkog govornog područja. Na kraju se susreću i sa jednom autentičnom navijačkom pjesmom, koju mogu slušati i pjevati.

U lekciji 23 predstavljen je bivši njemački fudbaler Filip Lam.

7.1.7. Prirodne nauke

„deutsch.com 3“ sadrži kviz iz oblasti hemije, fizike i biologije. Izuzev toga, teme vezane za prirodne nauke nisu zastupljene.

7.1.8. Etnologija

Za lingvokulturologiju su od velikog značaja sadržaji iz etnologije. Pod tim u ovom slučaju podrazumijevamo saznanja o duhovnoj, materijalnoj i socijalnoj kulturi naroda u zemljama njemačkog govornog područja.

Učenici se u prvoj lekciji u udžbeniku „Menschen A2.1“ upoznaju sa jednom njemačkom porodicom turskog porijekla i njihovim načinom života.

U lekciji 12 radi se o prehranbenim navikama prosječne njemačke porodice. Učenici čitaju istraživanje i treba da razmijene utiske, odnosno, da kažu da li rezultati odgovaraju njihovim očekivanjima, šta ih je iznenadilo, šta su znali, te da iz svega toga zaključe kakve predrasude postoje o Nijemcima kada je u pitanju kuhinja, i koliko su one opravdane. Na kraju sve to treba da uporede sa prehranbenim navikama svog naroda.

U lekciji 15 u udžbeniku „Menschen A2.2“ susreću se sa njemačkim kanalima kroz prikaz autentičnog njemačkog TV programa, te sa poznatim krimi serijama kao što je *Tatort*.

U lekciji 3 u udžbeniku „Menschen B1.1“ tema je stanovanje u Njemačkoj. Učenici se upoznaju sa statistikama, koliki procenat ljudi u Njemačkoj stanuju sami i kako to psihički utiče na njih, pri čemu su značajna i saznanja iz sociologije i psihologije. Intervjuišu jedni druge i diskutuju o svojoj stambenoj situaciji, gdje oni stanuju, koliki su im stanovi i sl. Kao dio projekta imaju zadatak da odaberu neko mjesto na teritoriji zemalja njemačkog govornog područja i da na internetu pronađu sebi mjesto za stanovanje, odnosno autentične podatke o mogućnostima, cijenama, prednostima i manama stanovanja tamo.

Za razvoj interkulturalne kompetencije vrlo je korisna i lekcija 6 u udžbeniku „Menschen B1.1“, gdje se govori o manirima za stolom, odnosno šta se u Njemačkoj smatra prihvatljivim i kulturnim, a šta ne. Slijedi poređenje sa vlastitom zemljom i zadatak u kojem učenici treba da zamisle da im na večeru dolazi Nijemac i napišu nekoliko savjeta za njega.

8 Einladungen in Ihrem Heimatland / einem Land Ihrer Wahl

- a** Eine Deutsche / Ein Deutscher ist bei Ihnen zum Essen eingeladen. Was sollte sie/er beachten? Einigen Sie sich zu zweit auf die beiden wichtigsten Tipps.
- In Japan sollte man wissen, dass man nicht nach einem westlichen Besteck fragen sollte, falls zum Essen traditionelle Stäbchen gereicht werden.
 - Ja, das ist richtig. Aber noch wichtiger ist vielleicht, dass die Stäbchen nie senkrecht im Reis stehen bleiben dürfen.
 - Ja, stimmt. Das ist besonders wichtig. Und außerdem ...
- b** Schreiben Sie Ihre Tipps auf ein Plakat und präsentieren Sie sie im Kurs.

Slika 9: Maniri za stolom, „Menschen B1.1“: 39.

Maniri su ponovo aktuelni u „Menschen B1.2“, gdje učenici uče pravila ponašanja na razgovoru za posao u Njemačkoj.

I „Menschen A2.2“ i „deutsch.com 2“ obrađuju školski sistem u Njemačkoj uz pomoć vrlo konkretnih i jasnih grafikona, a „Menschen B1.2“ objašnjava i pojam radnički univerzitet.

Kroz „Menschen“ udžbenike učenici se takođe upoznaju sa firmom Audi, poznatim njemačkim novinama i časopisima, uključujući *Süddeutsche Zeitung*, *Die Welt* i *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, restoranima kao što je restoran Luna u Hamburgu, tipičnim amajlijama itd.

U lekciji 38 u „deutsch.com 3“ učenici se bave jednom multietničkom (biracijalnom) porodicom koja takođe živi u Njemačkoj. I ovo su vrlo važni trenuci za razvoj interkulturalne kompetencije i upoznavanje prave Njemačke modernog doba.

Pored toga, „deutsch.com“ udžbenici se bave životom mladih u ruralnim krajevima, karnevalima u Njemačkoj, te istaknutim brendovima koji dolaze iz zemalja njemačkog govornog područja, kao npr. *Ritter Sport, Haribo, Maggi* i sl.

7.2. Psihologija

U lekciji 13 u „Menschen A2.2“ radi se o utvrđivanju tipova učenika na osnovu stila učenja, odnosno o vizuelnom, komunikativnom, kognitivnom, auditivnom i haptičkom stilu učenja. Osim što se upoznaju sa teorijama iz psihologije, ovo bi moglo biti korisno za podizanje samopouzdanja, jer učenici shvataju da različitim ljudima odgovaraju različiti pristupi, i da samo zato što uče drugačijim tempom ili na drugačiji način od svojih kolega ne znači da su manje pametni.

Jedan od ciljeva lekcije 14 jeste razviti empatiju kod učenika kroz priču o humanitarnim akcijama. Konkretno je riječ o pripremanju i slanju poklona siromašnim porodicama. Osim što o tome treba da raspravljaju, oni saznaju kako se od najobičnijeg kartona pravi kutija za poklone i kako cijeli proces zapravo izgleda, te kako se i sami mogu uključiti u slične projekte.

Isti udžbenik dotiče se teme ljekarskog zanimanja i etike, pri čemu učenici iznose svoje mišljenje i govore da li bi oni lično mogli i željeli raditi taj posao.

U lekciji 8 u „Menschen B1.1“ nalazimo psiho test koji određuje tip ličnosti: tehnički, zanatski, kreativni ili socijalni. Uz svaki od rezultata predloženi su odgovarajući poslovi, recimo arhitekta ili novinar kao idealno zanimanje za one koji su kreativni tip, ili pedagog ili nastavnik za socijalni.

Lekcija 10 učenike stavlja u ulogu savjetnika. Nakon čitanja o fiktivnim situacijama, treba da rade u grupama i daju savjete za određene probleme poput: *Brinemo se jer naša kći više ne priča s nama, da li bismo trebali pročitati njenu poštu?*

Nadalje, projekat u lekciji 12 bavi se problematikom amajlija i sujevjerja.

„deutsch.com 2“ sadrži tekst *Lach doch mal!* koji predstavlja psihološka istraživanja o pozitivnom uticaju smijeha na raspoloženje i zdravlje ljudi. Pored toga se raspravlja i o tzv. klubovima za smijanje i iznosi lično mišljenje o takvim projektima.

Razvijanje empatije je cilj i u lekciji 26 u „deutsch.com 2“. Tu učenici čitaju tekst o tinejdžerima koji volontiraju, rade sa drugim mladima sa invaliditetom, pomažu starijim osobama pri kupovini i sl. Pritom treba da kažu da li i na koji način oni pomažu bližnjima, i za koji od predstavljenih volonterskih poslova bi se najradije opredijelili. Pošto je tema socijalni rad, za ovaj dio su vrlo značajna i saznanja iz sociologije.

20 C Lach doch mal!

1 Immer mehr Ärzte und Psychologen haben die gleiche Meinung: Lachen macht gesund und glücklich. Aber wann lachen wir eigentlich? „Es gibt vier Situationen.“, erklärt Karen Odenthal, eine Lachtherapeutin aus München, „Wir erleben schöne Momente, sind glücklich und deshalb lachen wir. Oder ein Freund erzählt uns einen Witz – das bringt uns auch zum Lachen. Drittens: Wir erleben eine peinliche, aber lustige Situation (z.B.: Wir tragen ein T-Shirt verkehrt herum)! Das ist erst mal unangenehm, aber dann doch sehr witzig. Wir lachen, und die anderen natürlich auch! Ein letztes Beispiel: Jemand kitzelt uns. Auch hier ist das Lachen ein ‚Muss‘.“

2 Lachen ist die beste Medizin – das meint auch Dr. Madan Kataria aus Indien, der „Vater“ der Lachmedizin. 1995 hatte der Arzt eine Idee: Leute treffen sich in einem Park und lachen – einfach so. „Lachen ohne Grund“ war (und ist immer noch) sein Motto. Dr. Kataria erzählt keine Witze und kitzelt auch niemanden. Sein Rezept: psychologische Tricks (wie z.B. Rollenspiele) und Yoga-Übungen.

3 Lachen ist anstrengend, aber auch ein richtiger „Fitmacher“. Bei einem „Hahaha“ aktivieren wir 18 Muskeln im Gesicht, am ganzen Körper sogar 80. Lachen reduziert Stress und ist die beste Aerobic-Übung gegen Angst und Depressionen. Wer also viel lacht, dem geht es besser.

4 Auf der ganzen Welt gibt es 3500 Lachklubs, 50 davon alleine in Deutschland. Lach-Yoga-Spezialisten zeigen, wie es geht. Man muss nicht besonders viel Humor haben. Man kann auch ohne Grund lachen. Und genau das lernt man in einem solchen Lachklub. Schon die Namen der Übungen sind sehr witzig: Milch-Shake-Lachen, Meter-Lachen, Handy-Lachen (mit einem imaginären Telefon am Ohr), Tarzan-Lachen usw. Es gibt sogar einen Weltlachtage. Viele Menschen aus aller Welt feiern diesen Tag am ersten Sonntag im Mai.

Slika 10: *Lach doch mal!*, „deutsch.com 2“: 20.

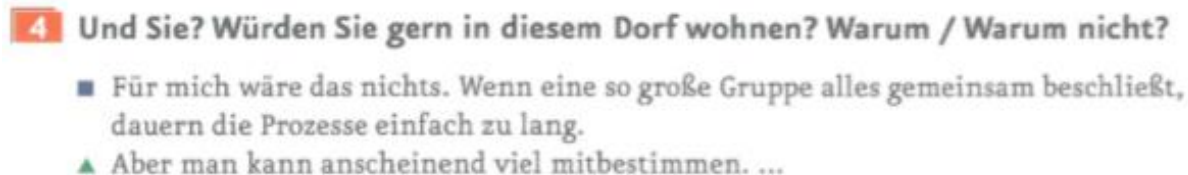
U ovom udžbeniku se nalazi još jedan psiho test gdje učenici na osnovu svoje ličnosti i hobija saznaju imaju li ono što je potrebno da postanu poznate zvijezde.

Lekcija 48 u „deutsch.com 3“ tiče se emocija. Neke od tema koje se obrađuju su uticaj muzike na osjećanja i sposobnost životinja da ta osjećanja prepoznaju. Ovdje se takođe govori o snovima i tumačenju snova, odnosno, šta neki od najčešćih snova znače i da li su oni način da „preradimo“ ono što zaista osjećamo.

Naposlijetku, u lekciji 45 predstavljene su delikatne situacije kao npr. ulična tuča ili susret sa crtačima grafita. Učenici o tome diskutuju i govore kako bi oni reagovali u datim situacijama.

7.3. Sociologija

U lekciji 24, „Menschen B1.2“ upoznaje učenike sa projektom *Menschen* u Austriji. Riječ je o grupi od otprilike 120 ljudi koji su se okupili i po svojoj želji izgradili novo selo. Danas tamo žive po svojim pravilima, strogo paze na ekologiju i uvijek su jedni drugima na raspolaganju. Učenici treba o tome da razmisle i navedu prednosti i mane života u velikoj grupi ljudi gdje svi donose odluke zajedno, a potom kažu da li bi oni rado živjeli u jednoj takvoj zajednici ili ne.

Slika 11: *Menschen*, diskusija, „Menschen B1.2“: 73.

Slijedi rasprava o budućnosti u pogledu mobiliteta, promjena u društvu, klime i sl. Učenici se dijele u grupe i potom uz pomoć plakata predstavljaju svoju ideju budućnosti. Biraju više oblasti, npr. društvo, privredu i politiku, i obrazlažu i pozitivne i negativne vizije. Poželjno je da uz to prilože slike ili da ih nacrtaju.

„deutsch.com 2“ se u lekciji 35 ponovo dotiče teme porodice, ali za razliku od „Menschen“ udžbenika koji je obrađuju sa lingvokulturološke tačke gledišta, ovdje je fokus na tome šta porodica uopšte znači za mlade ljude i kakav uticaj ima na njih.

Slična diskusija dešava se u lekciji 41 u „deutsch.com 3“, gdje se radi o generacijskom konfliktu. Učenici govore o svom odnosu sa bakama i djedovima, te ga porede sa odnosom mladih sa

bakama i djedovima u prošlosti. Takođe uče kako odnos sa starijim članovima porodice, odnosno zajednice generalno utiče na mlade ljude.

Taj odnos se dalje analizira nakon čitanja teksta o jednoj stambenoj zajednici gdje studenti i penzioneri žive zajedno.

U lekciji 39 diskutuje se o grafitima, pri čemu učenici treba da iznesu svoje mišljenje o tome da li su grafiti umjetnost ili vandalizam, te šta bi oni radili po tom pitanju da su političari.

7.4. Književnost

Oba udžbenika su siromašna po pitanju autentičnih književnih tekstova i uopšte sadržaja koji se tiču književnosti.

U lekciji 20 u „Menschen A2.2“ učenici ipak imaju priliku ponoviti književne vrste i pročitati tekst u kojem četvoro ljudi govori o svojim omiljenim knjigama iz djetinjstva, kao što su npr. bajke braće Grim ili „Hajdi“.

U jednom od magazina u „Menschen B1.2“ nalazi se prerađena, pojednostavljena verzija Hebelove pripovjetke *Kannitverstan*, kao zaključak teme o jezičkim nesporazumima zbog različitih akcenata, lošeg izgovora i sličnog.

Dok u udžbeniku „deutsch.com 2“ književni tekstovi nisu zastupljeni, u „deutsch.com 3“ se već susrećemo s njima, mada u neznatnom broju.

U lekciji 38 pojavljuje se odlomak iz književnog djela mlade njemačke spisateljice ruskog porijekla Lene Gorelik pod nazivom „Meine weißen Nächte“. Tu se na tragikomičan način i kroz poređenje sa njemačkim majkama predstavlja jedna tipična ruska majka i njen odnos prema djeci. Prije čitanja, od učenika se očekuje da iznesu pretpostavke o sadržaju djela. Nakon što pročitaju tekst, učenici treba da diskutuju o razlikama između njemačkih i ruskih majki.

Ovaj udžbenik se u lekciji 40 ponovo dotiče književnih tema i mladih njemačkih autora. Predstavljeni su Jens Fribe i Marlene Reder, kao i neke od njihovih knjiga i literatura koju oni

najradije čitaju. Učenici potom treba da po uzoru na pročitane tekstove govore o svojim najdražim knjigama.

Drugi književni tekst u „deutsch.com 3“ je upravo isječak iz romana „Im Fluss“ Marlene Reder. Tu se radi o djevojčici Miji koja se protivi odluci roditelja da se porodica preseli van grada. Poslije čitanja slijedi zadatak u kojem se od učenika traži da nastave priču, odnosno, da zamisle šta bi Mia mogla zapisati u svoj dnevnik nakon što sazna za planove o selidbi.

Slika 12: Književni tekst, „deutsch.com 3“: 21.

Treći tekst je kratka priča nepoznatog autora. Ona govori o jednoj djevojčici koja je očigledno pretrpjela veliki strah. Njeno psihičko stanje je dočarano slikom na kojoj je ona prikazana kako sjedi na podu, naslonjena leđima na vrata i vidno preplašena. Prije čitanja učenici treba da opišu sliku, a poslije čitanja odgovaraju na pitanja, pri čemu treba da zamisle šta se djevojčici dogodilo i sami završe priču.

7.5. Drugi strani jezici

I „Menschen“ i „deutsch.com“ su pisani isključivo na njemačkom jeziku, i kao takvi su prilagođeni nastavi u bilo kojoj zemlji, bez obzira na maternji jezik učenika. Ipak, ne treba zanemariti značaj korištenja drugih stranih jezika u njima.

U lekciji 13 u „Menschen A2.2“ njemački jezik se poredi sa vijetnamskim, francuskim, ruskim i turskim. Učenici treba da analiziraju sličnosti i razlike, te da diskutuju o tome kako im ovi jezici zvuče: grubo, oštro, melodično itd. Potom govore koja je njihova prva, a koja najdraža riječ na njemačkom. Takođe treba da razmijene savjete i strategije za učenje stranih jezika.

Na sličan način u lekciji 22 u „deutsch.com 2“ učenici jedni drugima daju savjete za učenje, govoreći kako oni najlakše uče, šta bi preporučili svojim kolegama i sl. Poslije toga dolazi teorijski dio o različitim svjetskim jezicima, koji su najzastupljeniji i gdje se govore.

Pošto se oni zasnivaju na multilingvalnom pristupu, u „deutsch.com“ udžbenicima na mnogim mjestima nalazimo i poređenja riječi na njemačkom sa ekvivalentom u drugim svjetskim jezicima.

U lekciji 38 u „deutsch.com 3“ takođe se govori o značaju stranih jezika i zašto ih treba učiti.

SPRACHEN DIESER WELT

1. Wie viele Sprachen gibt es auf der Welt? *cx*
2. Welche Sprachen verwenden die meisten Internetnutzer? *d*
3. Welche Sprache sprechen die meisten Menschen auf der Welt als Muttersprache? *5*
4. Uanfairpwllyngyllgogerychwyndrobwill-lantysiliogogoch – Was ist das? *4*
5. In welcher europäischen Sprache gibt es fast keine internationalen Wörter? *b*
6. Wie viele offizielle Sprachen gibt es in der Europäischen Union (EU)?
7. Welche Sprache in der EU sprechen die meisten Europäer als Muttersprache? *i*
8. Wo in Europa hat man früher Arabisch gesprochen? *8*
9. Wo ist Latein eine offizielle Sprache? *e*

a) Man geht von 6000 bis 7000 Sprachen aus. Aber mehr als 75% der Menschen auf dieser Welt sprechen eine „große“ Sprache (z.B. Chinesisch). Nur eine halbe Million Menschen spricht eine „kleine“ Sprache (z.B. Hawaiisch).

b) Internationale Wörter sind im Isländischen „tabu“. Ein Komitee übersetzt die modernen Wörter ins Isländische. So heißt Telefon *simi* und Computer *tölva*.

c) In der EU gibt es 23 offizielle Sprachen, zuletzt sind Gälisch, Bulgarisch und Rumänisch dazugekommen. Im Europäischen Parlament kann man in diesen Sprachen vortragen, Dolmetscher übersetzen simultan.

d) Deutsch liegt mit 59 Millionen Surfern auf Platz 6. Auf Platz 1 ist Englisch (ca. 366 Millionen Nutzer). Dann kommt Chinesisch mit 184 Millionen und Spanisch mit 102 Millionen Internetnutzern.

e) In der Vatikanstadt ist Latein die offizielle Sprache. Hier leben über 500 Menschen. Die Vatikanstadt ist eine Monarchie, ihr Oberhaupt ist der Papst.

f) Im Mittelalter haben die Araber in Portugal und Spanien gelebt. In Europa gibt es viele Wörter aus dem Arabischen: z.B. Alkohol oder Zucker.

g) Für rund 850 Millionen Menschen ist Chinesisch die Muttersprache. Chinesisch spricht man in China, Taiwan und Singapur. Auf Platz 2 steht Hindi (600 Millionen Sprecher), dann kommen Spanisch und Englisch.

h) Das ist ein kleiner Ort im Nordwesten von Wales. Der Name hat 58 Buchstaben.

i) Deutsch ist die Muttersprache von 100 Millionen Europäern und sie ist die am meisten gesprochene Sprache der EU. Dann kommen Englisch und Französisch. Die erste Fremdsprache in der EU ist Englisch.

Slika 13: Svjetski jezici, „deutsch.com 2“: 32.

8. Diskusija

U oba udžbenika, a naročito u „Menschen“ dominiraju lingvokulturološke teme iz oblasti geografije. Putem kvalitetnih autentičnih fotografija i tekstova o turističkim atrakcijama učenicima su predstavljene različite destinacije i ljetovališta u zemljama njemačkog govornog područja. Takođe dobijaju korisne informacije o vremenu, arhitekturi i manifestacijama u gradovima kao što su Keln, Minhen, Beč i Cirihi.

Ovi sadržaji se u najvećoj mjeri tiču Njemačke, ali se može naučiti ponešto i o Austriji i Švajcarskoj. Luksemburg i Lihtenštajn su u potpunosti izostavljeni.

Nažalost, drugim lingvokulturološkim oblastima se ne posvećuje podjednaka pažnja. Iako u „Menschen B1.2“ postoji pregled njemačke, austrijske i švajcarske istorije, on je vrlo kratak, štur i monoton. Obraden je samo period između Drugog svjetskog rata i 2002. godine, zbog čega se istovremeno javlja i problem nedostatka aktuelnosti i izostavljanje zanimljivijih, a za poznavanje zemalja njemačkog govornog područja podjednako važnih razdoblja, recimo Pruske ili Austro-Ugarske. U „deutsch.com“ udžbenicima istorije gotovo i da nema.

Za oba udžbenika bi bilo od koristi uključiti više zadataka i prije svega projekata vezanih za nju, umjesto što se ona posmatra kao usputni sadržaj koji se može ili ne mora obraditi na času.

Iz kulturne istorije takođe ima vrlo malo podataka. Ni oni nisu naročito interesantni, s obzirom na to šta bi se sve moglo reći npr. o istoriji njemačkog filma, pozorišta i umjetnosti.

Slično je po pitanju etnologije. Teme koje se dotiču tradicije, običaja i svakodnevice zemalja njemačkog govornog područja jesu donekle zastupljene, ali su obrađene veoma neutralno i površno. Između ostalog, učenici ne uče o savezним državama, odnosno kantonima i njihovim razlikama, niti imaju prilike zaista upoznati duh naroda zemalja njemačkog govornog područja. Bilo bi poželjno dodati dobronamjerne šale o Nijemcima, Austrijancima i Švajcercima koje bi dočarale razlike u njihovom mentalitetu, objasniti običaje tipične za svaki od ovih naroda, narodnu nošnju i muziku, zanimljivosti, rekorde, te predstaviti njihovu popularnu beletristiku, filmove i serije, i to one koji su aktuelni u današnje vrijeme. Na primjer, serije na Netflixu koje bi učenici rado pogledali umjesto onih koje su bile popularne prije deset ili čak dvadeset godina.

Zastarjelost informacija je i generalno problem. Tako je u rubrici o poznatim sportistima predstavljen Filip Lam, koji jeste ikona njemačkog fudbala, ali se penzionisao 2014. godine i nije toliko poznat mlađim učenicima kao što bi to bile trenutne zvijezde.

Kada je riječ o politici koja je obrađena u udžbenicima, odlično je što se učenici upoznaju sa političkim sistemom u Njemačkoj, ali bi isto valjalo uraditi i sa Austrijom i Švajcarskom, bar u kratkim crtama. Takođe je nemoguće ne primijetiti da su pri opisivanju političkih partija i njihovih ideologija izostavljeni samoprozvani desničari poput NPD-a i AfD-a. To je s jedne strane razumljivo i svakako da ove partije ne zaslužuju da se o njima uči na isti način kao što se to radi s drugima, ali ih u svakom slučaju treba spomenuti i o njima govoriti na časovima njemačkog jezika, pogotovo danas kada njihov uticaj raste. Srednjoškolci su već dovoljno stari da razumiju ozbiljnost političke situacije u Evropi i opasnost koju predstavljaju neonacistički pokreti. To pogotovo važi za one učenike koji planiraju studirati ili živjeti u inostranstvu.

Govoreći dalje o lingvokulturologiji, važno je istaći i da se u oba udžbenika nalaze projekti, odnosno zadaci koji služe detaljnijem učenju o ovim temama i razvoju interkulturalne kompetencije. Sadržaji su obrađeni korektno i tačno, i veoma su raznovrsni. Međutim, zadaci su pomalo monotoni: svaki put se traži da se napiše referat ili da se pronađu informacije o nečemu na internetu, što bi za učenike u jednom trenutku moglo postati zamorno.

S druge strane, i „Menschen“ i „deutsch.com“ učenicima daju priliku da samostalno istražuju i porede zemlje njemačkog govornog područja sa svojom zemljom, što je vrlo pohvalno.

Od velikog značaja je i to što su u okviru upoznavanja sa zemljama njemačkog govornog područja predstavljeni migranti, multietničke porodice i porodice turskog porijekla, što je ne samo činjenično stanje, već i kod učenika razvija toleranciju i otvorenost prema drugim narodima i kulturama.

Na ovome rade i sadržaji iz sociologije i psihologije, kojih ima iznenađujuće mnogo i koji su vrlo prikladni i zanimljivi, pogotovo kada su u pitanju „deutsch.com“ udžbenici. Kroz teme kao što su npr. grafiti i pomoć siromašnima, učenici razvijaju empatiju i stavove i izgrađuju svoju ličnost. Može se naći i veliki broj psiho testova koji će im vjerovatno biti zabavni.

Nasuprot tome, najveći nedostatak oba udžbenika je manjak književnih tekstova. Ponegdje se može pronaći neki autentični tekst, najčešće novinski članak ili intervju, ali pogotovo na višim nivoima bi trebalo uključiti i originalne književne tekstove. Takođe bi trebalo bolje upoznati njemačku književnost sa teorijske strane, razdoblja, pisce, ključna djela itd.

Kada su u pitanju drugi, odnosno strani jezici, u „Menschen“ udžbenicima je koncept multilingvalnosti slabo zastupljen, a i u „deutsch.com“ se uglavnom svodi na poređenje riječi na njemačkom sa njenim ekvivalentom na drugim jezicima. Ovome bi se moglo pristupiti dublje i kreativnije, odnosno da se uče fraze, poštalice, porede šale i predstavljaju komične situacije sa jezičkim nesporazumima i homofonima na različitim jezicima. Drugim riječima, nešto što bi više zadržalo pažnju učenika i pomoglo im da bolje pamte. I različiti dijalekti njemačkog jezika su u oba udžbenika predstavljeni vrlo površno, zbog čega učenici neće biti osposobljeni da se snalaze i na austrijskom i na švajcarskom njemačkom, već samo na standardnom.

Poredeći „Menschen“ i „deutsch.com“, uočljivo je da su u pogledu interdisciplinarnosti „Menschen“ udžbenici fokusirani na učenje činjenica o zemljama njemačkog govornog područja, i to prvenstveno onih iz oblasti geografije i turizma, dok „deutsch.com“ upoznaje učenike sa Njemačkom, Austrijom i Švajcarskom kroz svakodnevne teme bliske tinejdžerima. „Menschen“ sadrži više informacija i crpi ih iz raznovrsnijih disciplina (istorije, kulturne istorije, umjetnosti itd.) ali način obrade zastupljen u „deutsch.com“ više odgovara potrebama srednjoškolaca. Time „Menschen“ udžbenici pružaju više interdisciplinarnih saznanja, ali „deutsch.com“ udžbenici mogu značajnije uticati na izgradnju karaktera i stavova kod učenika.

U konačnici, ovim istraživanjem je djelimično potvrđena hipoteza o važnosti udžbenika za primjenu interdisciplinarnog pristupa u nastavi. Oni jesu jedan od ključnih faktora, ali ne i jedini. Podjednako bitnu ulogu igraju angažman nastavnika, aktivnost i motivisanost učenika za rad, te podrška škole i okoline. Da bi se planiranje i sprovođenje interdisciplinarne nastave uspješno ostvarilo, svi ovi uslovi moraju biti ispunjeni.

Takođe je potvrđeno da interdisciplinarni sadržaji u udžbenicima mogu imati pozitivan efekat na motivaciju, efikasnost usvajanja gradiva i razvoj ličnosti učenika.

Tačnom se pokazala i hipoteza da su udžbenici „Menschen“ i „deutsch.com“ prije svega namijenjeni elementarnoj upotrebi jezika i komunikativnoj metodi. To je vidljivo u njihovom

fokusu na standardni njemački jezik, svakodnevne teme i situacije, te znatno veći broj modernih tipova tekstova kao što su imejlovi, intervjui, blogovi i novinski članci u odnosu na npr. istorijske, književne ili naučne tekstove. Otud i generalni manjak interdisciplinarnih sadržaja, kao i njihova uglavnom površna obrada.

Ipak, iako je evidentno da su interdisciplinarni sadržaji iz lingvokulturologije zaista najzastupljeniji, u „Menschen“ i „deutsch.com“ udžbenicima se susrećemo i sa sadržajima iz drugih oblasti. Neki od njih, poput onih iz istorije, književnosti i umjetnosti jesu minimalni, ali ne smijemo zanemariti značaj sadržaja iz psihologije i sociologije koji su daleko prisutniji, detaljniji i kvalitetniji od očekivanog, pogotovo kada su u pitanju „deutsch.com“ udžbenici.

9. Zaključak

Povezanost metodike sa ostalim naukama i potreba da se na njih oslanja nisu slabost, već njena najveća snaga. Otvaranje prema drugim disciplinama doprinosi slobodi razmišljanja i istraživačkoj kreativnosti, i time predstavlja preduslov njenog daljeg razvoja.

To važi kako u teoriji, tako i u praksi.

Evidentno je da tradicionalna nastava ne može ići u korak sa potrebama modernog svijeta, te da bi rješenje tog problema mogla biti upravo interdisciplinarnost. Tako je i u slučaju nastave njemačkog jezika i stranih jezika uopšte. Interdisciplinarni pristup pruža više upotrebljivih saznanja o ciljnim zemljama i adekvatnije osposobljava učenike u pogledu komunikacije na ciljnom jeziku. Od njih stvara snažne ličnosti koje znaju da misle svojom glavom i razumiju važnost timskog rada. Oni će bolje interagirati sa drugima, biti snalažljiviji i, što je najvažnije, otvoreniji prema ljudima koji su drugačiji u bilo kojem pogledu.

Pored toga što će učenici putem interdisciplinarnog podučavanja brže i bolje učiti predmet kao takav i biti u stanju da uspješnije koriste njemački jezik, oni će istovremeno obogatiti svoja znanja i stavove na polju politike, istorije, geografije, umjetnosti i ostalih odnosnih disciplina, razvijajući pritom sposobnost kritičkog razmišljanja i toleranciju prema drugim narodima i kulturama.

Ovakav pristup pozitivno djeluje i na cjelokupnu atmosferu u učionici i radnu klimu u školama. Iako se s jedne strane nastavnici moraju više angažovati i dodatno pripremati kod kuće, s druge se to itekako isplati. Oni bivaju i sami motivisaniji i njihovo interesovanje za predmet ponovo zaživljava. Intenzivnije sarađuju sa kolegama i uče od njih, kao i od svojih učenika.

Naravno, planiranje interdisciplinarne nastave nije lako. Da bi se ispravno izvelo, potrebna je saradnja svih uključenih, dosljednost i otvorenost prema konceptu. To je jedan od razloga zašto interdisciplinarna nastava u Republici Srpskoj još nije uzela maha, i zašto neće još neko vrijeme.

No, pošto kod nas još uvijek u toj mjeri dominiraju tradicionalna nastava i tradicionalna shvatanja, ne može se ni očekivati da interdisciplinarnost u punom smislu zaživi preko noći.

Naprotiv, treba ići korak po korak, koristeći osnovu koja svakako postoji i raditi na stvaranju kreativne atmosfere u kojoj svi uče zajedno i jedni od drugih. Interdisciplinarnost najprije treba uvoditi u tragovima, kombinovati sadržaje iz predmeta relevantnih za njemački jezik u zajedničkim blok-časovima, te uključivati što više aktivnosti koje će podržati i dopuniti mogućnosti za primjenu interdisciplinarnih metoda datih u udžbenicima.

U „Menschen“ i „deutsch.com“ udžbenicima zasigurno postoje sadržaji koji bi se mogli iskoristiti u ovu svrhu. „Menschen“ obiluje zanimljivostima iz oblasti geografije zemalja njemačkog govornog područja, na prvom mjestu Njemačke, a sadrži i izvjesnu količinu informacija iz njihove politike, istorije, etnologije itd. „deutsch.com“ pak dočarava svakodnevicu zemalja njemačkog govornog područja i učenicima približava sadržaje iz sociologije i psihologije koji se tiču njih i njihovih vršnjaka.

Ako bismo birali pogodniji udžbenik za interdisciplinarnu nastavu njemačkog jezika u srednjim školama u Republici Srpskoj, morali bismo se opredijeliti za „deutsch.com“, ali i sadržaji iz „Menschen“ udžbenika bi se mogli obraditi i predstaviti na način koji bi zainteresovao učenike tog uzrasta.

Interdisciplinarne sadržaje bi u oba udžbenika trebalo proširiti, produbiti i osvježiti, ali uz dodatni angažman nastavnika koji bi uključivao detaljniju obradu tema putem prezentacija, kratkih filmova, kreativnih projekata, saradnje sa drugim nastavnicima i sl., teško je ne zaključiti da bi se na časovima njemačkog jezika u našim srednjim školama i bez toga moglo postići puno više nego što se postiže u ovom trenutku.

Iako su udžbenici bez sumnje najvažniji instrument na nastavi, od njih se i ne može očekivati da sve ponude „na tacni“. Za interdisciplinarnost su jako važni i ostali faktori, prije svega posvećenost nastavnika, aktivnost učenika i podrška okoline.

Temelji su tu, sada na njima valja graditi.

Popis literature

Izvori:

- Braun-Podeschwa, J., Habersack, C., Pude, A. (2015). *Menschen B1.1*. Ismaning: Hueber Verlag.
- Braun-Podeschwa, J., Habersack, C., Pude, A. (2015). *Menschen B1.2*. Ismaning: Hueber Verlag.
- Cristache, C., Neuner, G., Pilypaitytė, L., Szakály, E., Vicente, S. (2012). *deutsch.com 2*. Ismaning: Hueber Verlag.
- Cristache, C., Neuner, G., Pilypaitytė, L., Vicente, S. (2012). *deutsch.com 3*. Ismaning: Hueber Verlag.
- Habersack, C., Pude, A., Specht, F. (2014). *Menschen A2.1*. Ismaning: Hueber Verlag.
- Habersack, C., Pude, A., Specht, F. (2014). *Menschen A2.2*. Ismaning: Hueber Verlag.

Literatura:

- ABCD-Thesen zur Rolle der Landeskunde im Unterricht. (1990). *DaF* 27. Leipzig.
- Antić, J. (2000). *Rječnik savremenog obrazovanja*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Barkowski, H. & Krumm, H. (2010). *Fachlexikon Deutsch als Fremd- and Zweitsprache*. Tübingen: A. Francke Verlag
- Barton, K.C. & Smith, L.A. (2000). Themes or motifs? Aiming for coherence through interdisciplinary outlines. *The Reading Teacher*, 54(1).
- Bausch, K., Christ, H., Krumm, H. (1995). *Handbuch Fremdsprachenunterricht*. A. Francke Verlag: Tübingen.
- Bezić, K. (1973). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bolak, K., Bialach, D., & Dunphy, M. (2005). Standards-based, thematic units integrate the arts and energize students and teachers. *Middle School Journal*, 31(2).

- Branković, D. i Mandić, D. (2003). *Metodika informatičkog obrazovanja*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Brophy, J. & Alleman, J. (1991). A caveat: Curriculum integration isn't always a good idea. *Educational Leadership*, 49(2).
- Buttjes, D. (1989). *Landeskunde-Didaktik und landeskundliches Curriculum*. Tübingen: Francke Verlag.
- Comenius-Institut (2004). *Fachübergreifender und fächerverbindender Unterricht*. Münster: Comenius-Institut.
- De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Decke-Cornill, H. & Küster, L. (1993). *Fremdsprachendidaktik: Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.
- Durkheim, E. (1996). *Obrazovanje i sociologija*, Zagreb: Societas, Zavod za sociologiju.
- Elvin, L. (1997). *The Place of Common Sense in Educational Thought*. London: Unwin Educational books.
- Erdmenger, M. (1996). *Landeskunde im Fremdsprachenunterricht*. Ismaning: Max Hueber Verlag.
- Flowers, N., Mertens, S.B., & Mulhall, P.F. (1999). The impact of teaming: Five research-based outcomes. *Middle School Journal*, 36(5).
- Franković, D. , Pregrad, Z., Šimleša P. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, Zagreb: Matica Hrvatska.
- Gatewood, T. (1998). How valid is integrated curriculum in today's middle school? *Middle School Journal*, 29(4).
- Grandić, R. (2007). *Prilozi uvodu u pedagogiju*. Novi Sad: Krimel Budisava.
- Hayes Jacobs, H., Hannah, J., Manfredonia, W., Percivalle, J. & Gilbert, J. C. Descriptions of Two Existing Interdisciplinary Programs. *Interdisciplinary curriculum: design and implementation*. Alexandria, Va.: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Jung, L. (2001). *99 Stichwörter zum Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Ismaning: Max Hueber Verlag.

- Lynn Erickson, H. (1998). *Concept-based curriculum and instruction*. Thousand Oaks, Calif.: Corwin Press, Inc.
- Mijatović, A., Previšić, V., Žužul, A. (2000). Kulturni identitet i nacionalni kurikulum. *Napredak*, 141(2).
- Milat, J. (2005). *Pedagogija – teorija osposobljavanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Neuner, G. (1993). *Methoden des Fremdsprachlichen Deutschunterrichts: eine Einführung*. München: Langenscheidt.
- Pastuović, N. (1999). *Edukologija - integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Pletenac, V. (1991). Osnove metodike nastave prirode i društva. Zagreb: Školska knjiga.
- Polić, V. (1983). *Ekonomika i planiranje obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pumerantz, P. & Galano, R.W. (1972). *Establishing interdisciplinary programs in the middle school*. West Nyack, N.Y.: Parker Publishing Company, Inc.
- Schmenk, B. (2019). Zur Spannungsfeld der Fremdsprachendidaktik und ihrer Bezugswissenschaften. *Kolloquium Fremdsprachenunterricht*. Berlin, Peter Lang.
- Simić, K. (2015). *Osnovi metodike nastave*. Banja Luka: Markos.
- Vilotijević, M. (2001). *Didaktika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Vukasović, A. (1986). Utemeljenje metodike u pedagogiji. *Metodika u sustavu znanosti i obrazovanja*.
- Wood, K. (1997). *Interdisciplinary instruction: A practical guide for elementary and middle school teachers*. Upper Saddle River, N.J.: Merrill.
- Zeuner, U. (2001). *Landeskunde und interkulturelles Lernen: Eine Einführung*. Dresden: Institut für Germanistik.

Internet izvori:

- Edutopia. *Why Should Schools Embrace Integrated Studies?: It Fosters a Way of Learning that Mimics Real Life*. Internet, dostupno na: <https://www.edutopia.org/integrated-studies-introduction>, pristupljeno 9. 12. 2019. u 11.21 h

- SERC. *What is Interdisciplinary Teaching?* Internet, dostupno na:
<https://serc.carleton.edu/econ/interdisciplinary/what.html>, pristupljeno 9. 12. 2019. u 11.29 h
- PC ŠKOLARAC. *Interdisciplinarni pristup nastavi*. Internet, dostupno na:
<http://www.pcskolarac.info/2019/01/interdisciplinarni-pristup-nastavi.html>, pristupljeno 12. 12. 2019 u 16.24 h
- *Webinar: Wie wir lernen*. Internet, dostupno na:
<https://www.youtube.com/watch?v=qPA2DrOpHAK>, pristupljeno 27. 02. 2020. u 20.06 h